

37. Geleneksel eril aktarımdan modern kadın yazınına: Christa Wolf'un *Kassandra* alımlaması - Bir karşı okuma¹

Yıldız AYDIN²

Semra ÖĞRETMEN ASLAN³

APA: Aydın, Y. & Öğretmen Aslan, S. (2022). Geleneksel eril aktarımdan modern kadın yazınına: Christa Wolf'un *Kassandra* alımlaması - Bir karşı okuma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 589-609. DOI: 10.29000/rumelide.1105422.

Öz

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (Doğu Almanya) tartışmalı yazarları arasında yer alan Christa Wolf (1929-2011), *Kassandra* (1983) adlı yapıtında Troya savaşını ve yıkılışını alışılagelenin dışında gözler önüne sermiştir. Yapıt yayımlandıktan kısa bir süre sonra Doğu Almanya'nın yıkılışını ve gerekli önlemlerin alınmaması durumunda bir devletin nasıl felakete sürüklenebileceğini öngören bir öykü olarak yorumlanmıştır. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılışının ardından Doğu Almanya'nın Federal Almanya Cumhuriyeti'ne katılarak tarih sahnesinden silinmesi, yapıtın söz konusu öngörülerini yanıltmamıştır. Öte yandan yapıtın başka bir sorunsalı daha vardır ki bu da mitsel kadın figürlerin eril inşasıdır. Bilinen klasik Yunan mitolojisinde *Kassandra* yaklaşan felaketleri öngören, ancak kimseyi kendisine inandıramayan bilici, rahibe, deli, kara kâhin olarak geçmektedir. Bilicilik yetisini tanrı Apollon'dan aldıktan sonra söz verdiği halde onunla birlikte olmayı reddettiği için lanetlenmiştir. Mitsel bir kadın figür olarak *Kassandra*'ya dair bilinen bu geleneksel imgeler Homeros, Aiskhylos ve Euripides gibi antik dönem ozanları tarafından inşa edilmiş ve tarihten günümüz dünyasına kadar aktarılagelmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında artan feminist çalışmaların ve kadın hareketinin etkisiyle yazın tarihi yeniden okumalara tabi tutulmuş, eril inşa geleneksel kadın imgeleri mercek altına alınmış, sorgulanmış ve tartışmaya açılmıştır. Bu eleştirel çalışmalarla birlikte *Kassandra*'nın yeniden canlandırılma süreci başlamış ve süregelen farklı bir eğsinim ortaya çıkmıştır. Christa Wolf, döneminin güncel sorunları ve tartışmalarından hareketle yazın tarihine, mitolojiye, mitsel kadın figürlere yönelmiş ve *Kassandra*'yı kadın bakış açısıyla yeniden ele alarak Troya savaşının yanı sıra alışılagelinin dışında bir *Kassandra* imgesi ortaya koymuştur. Wolf'un da katkısıyla *Kassandra* bu süreçte, tarihte ezilen ve sözü elinden alınan kadınların simgesi haline gelmiştir. Bu çalışmada alımlama, okuma ve yazma edimlerinin cinsiyeti olduğunu savunan, geleneksel kadın imgelerini yapışöküme uğratan, kadın bakış açısını dikkate alan feminist kuramdan hareketle Christa Wolf'un mitosa yaklaşırken nasıl bir yol izlediğini, geleneksel *Kassandra* karakterini nasıl okuduğunu ve yorumladığını çözümlenerek erek edinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Christa Wolf, Mitos, *Kassandra*, kadın imgesi, kadın yazını

¹ Bu makale, 02-05 Mayıs 2019 tarihleri arasında Ardahan Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Mitoloji Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildirin genişletilmiş halidir ve ikinci yazarın "Mitos Yansımaları: Christa Wolf'un *Kassandra* ve *Medea*. *Stimmen* adlı Mitos Çalışmalarında Kadın İmgesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (Tekirdağ, Türkiye), yaydin@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8665-7131 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 20.02.2022-kabul tarihi: 20.03.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1105422]

³ Dr. Arş. Gör., Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (Van, Türkiye), semraogretmen@yyu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9418-7405

From traditional male transfer to modern women's literature: Christa Wolf's Cassandra reception - A contrary reading

Abstract

Christa Wolf (1929-2011), one of the controversial authors of the Democratic Republic of Germany (East Germany), portrayed the Trojan war and the fall of Troy in an unconventional style in her work named *Kassandra* (1983). Shortly after the work was published, it was interpreted as a story that foreshadowed the fall of East Germany and how a state could be drawn into a catastrophe if necessary measures were not implemented. The disappearance of East Germany from the scene of history by joining the Federal Republic of Germany after the fall of the Berlin Wall in 1989 did not nullify the forecasts attributed to the work. Besides, the work problematizes another issue, which is the masculine construction of mythical female figures. According to classical Greek mythology, Kassandra is known as a seer, priestess, mad, black seer who predicts forthcoming disasters but cannot make anyone believe in her. Kassandra was cursed due to refusing him even though she promised after acquiring the power of foresight from the God Apollo. These traditional images known to belong to Kassandra as a mythical female figure were formed by ancient poets such as Homer, Aeschylus and Euripides and they have been transferred from history to today's world. With the effect of increasing feminist studies and the women's movement in the second half of the 20th century, the history of literature has been re-read, and traditional female images of masculine construction have been scrutinized, questioned, and opened to discussion. Kassandra's revitalization process began with these critical studies, and a different direction emerged from the ongoing one. Based on the current problems and discussions of her period, Christa Wolf turned to literary history, mythology, and mythical female figures. By reconsidering Kassandra from a female perspective, she revealed an unusual image of Kassandra besides the Trojan war. With Wolf's reinterpretation, Kassandra has become the symbol of women who have been oppressed and whose voices have been taken away in this process. This study is aimed to analyze how Christa Wolf approached the myth, read and interpreted the traditional Kassandra character, with respect to the feminist theory, which defending that reception, reading and writing acts have a gender, deconstructing traditional female images and taking into account the female perspective.

Keywords: Christa Wolf, Mythos, Kassandra, the image of woman, woman literature

1. Giriş

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (Doğu Almanya, 1949-1990) önde gelen kadın yazarları arasında yer alan Christa Wolf'un (1929-2011) *Kassandra* adlı yapıtı 1983 yılında yayımlanmış ve gerek dönemin Federal Almanya Cumhuriyeti'nde (Batı Almanya) gerekse Doğu Almanya'da büyük bir yankı uyandırarak tartışma ve eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Soğuk savaşın devam ettiği, silahlanmanın baş gösterdiği, nükleer tehdit uyarılarının gündemden düşmediği, yeni bir savaş ihtimalinin mümkün görüldüğü bir dönemde, Troya Savaşı'nın modern ve alışlagelmiş dışında bir yorumunu sunan *Kassandra* öyküsü, dönemin hassasiyetiyle ilişkili olarak tüm dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Yapıt yayımlandıktan kısa bir süre sonra Doğu Almanya'nın yıkılışını ve gerekli önlemlerin alınmaması durumunda bir devletin nasıl felakete sürüklenebileceğini öngören bir anlatı olarak değerlendirilmiştir. Nitekim 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından 1990 yılında Doğu Almanya'nın Federal Almanya Cumhuriyeti'ne katılması, bu bağlamda yapıtın söz konusu öngörülerini yanltmamıştır.

Christa Wolf'un tartışmalı ve eleştirel bir yazar olması *Kassandra*'nın çok daha öncesine hatta sonrasına da dayanır. 1968'de yayımlanan *Nachdenken über Christa T.* adlı yapıtıyla, Doğu Almanya'nın resmi sanat anlayışı olan ve devletin çıkarları doğrultusunda belirlenen "toplumcu gerçekçilik" ile yollarını ayırmıştır.⁴ Ancak henüz yapıt yayım aşamasındayken taslağı yönetim tarafından ele geçirilmiş ve toplumcu gerçekçilik yazın öğretisinin ilkelerini karşılamadığı gerekçesiyle sert eleştirilere neden olmuştur. Yazarın Doğu Almanya toplumcu dizgesine eleştirel yaklaşması ve bununla ilişkili olarak eleştirilere uğramasının bir diğer sebebi besteci ve ses sanatçısı Wolf Biermann'ın Doğu Almanya yönetimine yönelik eleştirel söylemlerinden ötürü 1976 yılında vatandaşlıktan çıkarılmasıdır. Bu duruma karşı çıkmak için kamuoyuna sunulan ve birçok eleştirel yazarın imzasını taşıyan açık mektupta Christa Wolf da yer almış ve bu yüzden Doğu Almanya Berlin yazarlar derneğinin yönetim kurulundan çıkarılmıştır (Krischel, 2003: 10-11). Biermann olayından yaklaşık üç yıl sonra (1979) muhalif yazarların Berlin Yazarlar Derneğinden ihraç edilmeleri üzerine Christa Wolf ile Doğu Almanya siyasi yönetimi arasındaki kırım, daha da derin bir boyuta ulaşmıştır (Aydın, 2016: 45). Yazarların dernekten atılmaları, dönemin devlet başkanına yönelik kamuoyuna sunulan ve içerisinde ülkenin ekin siyasetine dair duyulan endişeye, eleştirel yazarların karalanmasına, susturulmasına, sansür ve ceza yasalarının birleştirilerek kimi yapıtların yayımlanmasının engellenmesine ve yazar Stefan Heym'in izin almadan kitabını Batıda yayımladığı için para cezasına çarptırılmasına yönelik eleştirilerin yer aldığı açık bir mektuba dayanmaktadır (Walther, 1991: 11). Christa Wolf yazarlar derneğine yazdığı bir mektupla alınan ihraç kararını sert bir şekilde eleştirmiş ve kararın geri çekilmesi için çağrıda bulunmuştur (Walther, 1991: 116-117). Yaşanan bu ihraç olayının ardından yine Doğu Almanya'nın ekin siyasetine yönelik eleştirilere yer verdiği, ancak yayımlatmak yerine çekmede beklettiği *Was bleibt* adlı öyküsünün (Aydın, 2016: 46), Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin ardından 1990 yılında basılmasıyla beraber neden zamanında yayımlanmadığına dair bu sefer de muhalif yazarlar tarafından eleştiriler almış, bu sebeple yine tüm dikkatleri üstüne çekmiş ve uzun bir süre devam edecek olan Doğu-Batı Almanya yazın tartışmalarının tetikleyicisi olmuştur (Emmerich, 2000: 464-465). Hatta iki Almanya'nın birleşiminden sonra bir de Wolf'un bir süre istihbarat kurumuna çalıştığı ortaya çıkar (Krischel, 2003: 18), dosyaların açığa çıkmasıyla (1993) kendisine yönelik tartışmalar zirveye ulaşır. Söz konusu bu belgelerden her ne kadar kayda değer bilgiler çıkmasa da özellikle basında yürütülen kitlesel saldırıların hedefi olmaktan kaçamaz (Baumer, 1996: 94; Emmerich, 2000: 474-475).

Christa Wolf gerek yapıtlarıyla gerek eleştirel duruşuyla sık sık farklı kesimlerin saldırı oklarının hedefi haline gelmiştir. Öyle ki bu durum *Kassandra*'nın yayımlanma sürecinde de değişmemiştir. Wolf'un *Kassandra*'ya yönelik yaklaşımını aşama aşama gözler önüne seren 1982 yılında Frankfurt Goethe Üniversitesinde sürdürdüğü yazın sanatı seminerleri, yaklaşık bir yıl sonra dönemin Batı Almanya'sında *Voraussetzungen einer Erzählung: Kassandra* adı altında yayımlanmış ancak Doğu Almanya'da sansürlenmiştir. İçerisinde yer alan kimi ifadeler sakıncalı bulunmuş ve yazardan bu kısımların değiştirilmesi veya tamamen çıkarılması istenmiştir. Aksi takdirde seminerlerin yayımlanması engellenecek ve sadece öykünün basılmasına izin verilecektir. Sakıncalı bulunan kısımların çıkarılmasını, çıkartılacak kısımların yerine noktalar konulmasını şart koşarak kabul eden yazar (Böthig, 2004: 138), bu yöntemle kitaba açıkça sansür uygulandığını gözler önüne sermek istemiştir. Böylece

⁴ Bu durum yazarın yazın hayatında bir kırım olarak değerlendirilebilir. Söz konusu kırılmada 1965 yılında Almanya Toplumcu Birlik Partisi (SED) tarafından düzenlenen ve büyük bir sansür anlamına gelen hatta Doğu Almanya ekin-siyaseti tarihinde kökten kıyım (Kahlschlag) olarak bilinen 11. Genel Kurul Toplantısının etkisi olduğu söylenebilir. Bu toplantıda Parti yönetimi ekin siyasetinde radikal değişikliklere gitmiş ve zararlı gördüğü tüm eğilimleri ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. İş dünyasını, iş koşullarını güzel ve gösterişli bir şekilde yansıtmayan kişiler işçi sınıfını aşağılamakla suçlanmış, hatta hain olarak lanse edilmişlerdir (Jäger, 1995: 119). Sakıncalı bulunan tüm izleklerin toplumluluğun inşasına katkı sağlamayacağı, bilakis sekteye uğratacağı düşünülerek engellenmiştir. Seçilen izlekler toplumcu üretimi desteklemeli, yazınsal yapıtın merkezinde okurun özdeşleşebileceği olumlu, iyimser, örnek alınacak bir kahraman olmalıdır (Emmerich, 2000: 120).

kitap sansüre uğrayan kısımlar noktalarla belirtilmiş olarak yayımlanmıştır. İlk mitos çalışması olan *Kassandra* öyküsüyle birlikte yayımlanan bu kitap öyküye rehberlik yapan bir kılavuz gibidir. İçerisinde yer alan yazılar aracılığıyla *Kassandra* mitosunun yazar tarafından nasıl keşfedildiğine, incelendiğine, okunduğuna ve işlendiğine, bu sürecin yazarın öznel deneyimlerinden ve aklını kurcalayan güncel sorunlardan nasıl etkilendiğine dair bilgiler edinmek mümkündür.

Siyasi bağlanması savaş karşıtı olmakla sınırlı olmayan Christa Wolf, 1970'li yılların ortalarından itibaren kadın sorunlarına yoğunlaşır (Baumer, 1996: 60; Sert, 2008: 88). Bu yönelimi kuşkusuz 1960'lı yılların sonlarına doğru Batı'da gerçekleşen ve 1970'lerde yoğun bir şekilde devam eden kadın hareketinden bağımsız değildir. Her ne kadar bu sıralarda Doğu Almanya'da kitlesel bir kadın hareketi olmasa da ve bu hareketin gündeme getirdiği "yazın ve cinsiyet arasındaki ilişki", "eril egemen yazın tarihi" tartışmalarının yanı sıra "kadın yazını", "kadın estetiği", "feminizm" gibi kavramlar ilkin ilgi görmese de (Opitz & Hofmann, 2009: 98) yazarın bu bağlamda Batı'da meydana gelen gelişmelerden, kuramsal ve kavramsal tartışmalardan etkilendiği söylenebilir. "Ancak 'feminist' ya da 'kadın edebiyatı' yazarlarından farklı olarak sadece kadının eşitliği, ezilmişliği konusunu işlemez, kadını üretimde, toplumsal yaşamda olduğu kadar savaş ve barış sorunsalı içinde de ele alır" (Sert, 2008: 88). Dolayısıyla *Kassandra* adlı yapıtının arka planını dönemin güncel sorunları ve savaş eleştirisi oluştururken ön planında doğrudan "kadın" vardır; bir savaş eleştirisi sunmasının yanında tarihin derinliklerine gömülmüş mitsel bir kadının, *Kassandra*'nın öyküsünü ele almaktadır. Yazarın özellikle "kadın imgesi" konusuna ağırlık vermesi ise 1980'li yılların başları, yani ilk mitos çalışması olan *Kassandra* projesi ile ilişkilidir ki bu da geleneksel mitsel kalıpları sorgulamak anlamına gelmektedir. Bu nedenle çalışmada alımlama, okuma ve yazma edimlerinin cinsiyeti olduğunu savunan, eril egemen bakış açısını sorunsallaştırıp yapışöküme uğratan, kadın bakış açısını, dişil deneyimleri, dişil yazımı dikkate alan feminist yaklaşımdan hareketle bir kadın yazar olarak Christa Wolf'un mitosa yaklaşırken nasıl bir yol izlediği, geleneksel *Kassandra* figürünü nasıl okuduğu, alımladığı ve yorumladığı ele alınacaktır.

2. Okuma ve yazmanın cinsiyeti

Yazının erkek tekelden kurtulmasını ve kadın yazınının gelişmesini sağlayan feminizm hareketinin, özellikle de 1960 ve 1970'lerin İkinci Dalga Kadın Hareketinin etkisiyle yazın bağlamında yürütülen kadın çalışmalarında okuma ve yazma edimlerinin bir tartışma konusu olmakla beraber cinsiyetlere göre farklılık gösterdiği ileri sürülmektedir. Metinlerde gözlemlenen cinsel düşüncü karşısında kadın ile erkeğin tepkisinin aynı olmadığı, kadınların, metinleri erkeklerden farklı okudukları, farklı algıladıkları ve alımladıkları, farklı kurgulayıp yazdıkları savunulmaktadır. Söz konusu farklılık ise kadınların tarihsel ve toplumsal yaşamışlıklarına, dişil deneyimlerine, dişil bakış açlarına, dişil bir imgelemeye ve dile sahip olmalarına dayandırılmaktadır (Culler, 1995; Humm, 2002; Irzik & Parla, 2014; Moran, 2016: 249-262). Kadın olma deneyimi ile kadın olarak okuma edimi arasında kurulan bağdan hareketle özellikle erkek yazarlara ait metinler feminist bir bakış açısıyla yeniden okumalarla mercek altına alınıp, saptanan cinsiyetçi öğeler, eril dil, tek yanlı bakış açısı, kadın kalıp yargıları ve eril yapılanmış kadın imgeleri sorgulanmaktadır (Irzik & Parla, 2014: 41). Bunun yanı sıra yazın tarihindeki kadın yazarların metinlerine yoğunlaşıp, kadınların ataeril tarih içerisinde benzer baskılara uğramasıyla ilişkili olarak kendilerine özgü bir yazın geleneklerinin, yaratıcılıklarının, yazım izlemlerinin ve biçimlerinin, imgelemelerinin olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır (Moi, 1991: 21-22; Ege, 2005: 41-46). Bununla beraber dişil okuma veya yazma edimi için salt dirim bilimsel olarak dişil olmanın yeterli olmadığına da altı çizilmektedir. Çünkü burada vurgulanan nokta dirim bilimsel bir cins ayırımından ziyade eril-ekinsel bir inşa olan "kadınlık" bilincine, feminist ve eleştirel bir bakış açısına sahip olmaktır (Wehrli, 1995: 41-42; Moi, 1991: 14). Öte yandan erkek egemen ekin tarihinin kadını ötekileştirip bastırıldığı gibi, bu ekin

içerisinde şekillenen ve erkek-kadın gibi ilkinin diğerine üstün geldiği ikili karşıtlıklara dayanan dilin de bu ötekileştirmeyi desteklediği ileri sürülmektedir (Cixous, 1977: 21; İrigaray, 2006: 18). Dildeki olumlu-olumsuz, iyi-kötü, melek-şeytan gibi ikili karşıtlıkların ikinci sırasına hep kadının konumlandırıldığı düşünülmekte ve bu sıradüzeni kıracak olanın ise kadın bedenine ve deneyimlerine dayalı bir dişil dilin, dişil yazının olacağı savunulmaktadır (Humm, 2002: 141).

Silvia Bovenschen'in (1979: 11) de belirttiği gibi kadınlar geleneksel yazınsal metinlerde salt betimlenen nesnelere, sanatsal yaratıcılığa ilham veren, düşselliği besleyen izlekler, imgeler ve kalıp yargılar halinde görünür olmaktadır, gerçek kadınlar olarak değil. Benzer şekilde Inge Stephan geleneksel kadın imgesini "kadının tamamen öznel bir şekilde tanımlandığı ve öznenen nesneye dönüştürüldüğü eril arzu ve düşüncü üretiminin bir biçimi" (Stephan, 2004: 14-15) olarak tanımlayıp, kurgulanışındaki eril bakış açısına dikkat çeker. Gilbert ve Gubar'ın (2016: 56) ifadeleriyle "Kalemde [...] yoksun kalan ataerkil toplumun kadınları tarihsel olarak önemsiz bir mülke, karaktere ve erkek metinlerine hapsedilmiş birer imgeye indirgenmiştir". Yazın tarihini çizgiye karşı okuyarak "evdeki melek" ve "canavar" olmak üzere iki kadın imgesi tespitinde bulunan Gilbert ve Gubar'a göre (2016: 61-73) bunlardan ilki erkek egemenliğini kabul eden, erkeği mutlu etmenin kadının görevi olduğunu düşünen, uysal, masum, ataerkinin istediği ideal kadın imgesi iken, ikincisi ataerkil beklentilere ters düşen, yetkeye başkaldıran, bağımsızlığına düşkün, kendisine biçilen rolleri kabul etmeyen, dolayısıyla da korkutan bir imgedir ve dışlanmış temsil eder. Tıpkı bu iki imge gibi Nünning ve Nünning (2010: 252-253), güzel ve tehlikeli kadın imgelerinde eril arzuların, ihtiyaçların ve korkuların güçlendiğini; yazınsal metinlerde bu türden kadın imgelerin, ataerkil düşünce kalıplarına ve toplumsal erk ilişkilerine katkıda bulunduğunu ve düşüncüsel olarak onları meşrulaştırdığını belirtirler. Bu bağlamda Cixous (1976: 875-893) "The Laugh of the Medusa" başlıklı çalışmasında erkekler tarafından yalan yanlış üretilen kadın imgelerini yok edip yerine gerçek kadını yazmanın önemini vurgulayarak, mitsel kadın Medusa'nın kötü, dehşet saçan, korkunç gibi erkek egemen bir dille yapılanmış imgelerini reddetmiş, onu güzel ve gülen bir kadın olarak betimlemiştir. Bu şekilde kadının ikili karşıtlıklar içerisindeki ikincil konumunu bozmaya çalışmıştır. Tüm bu feminist eleştirel yaklaşımlar ışığında bir kadın okur ve yazar olarak Christa Wolf mitsel-kadın figür *Kassandra*'ya nasıl yaklaşmıştır, nasıl bir okuma ve yazma süreci geçirmiştir, *Kassandra*'yı nasıl alımlamıştır ve nasıl bir imge ortaya koymuştur? Bu sorulara yanıt bulmak için ilkin geleneksel *Kassandra* figürüne göz atmak yerinde olacaktır.

3. Antik metinlerde *Kassandra* görünüşleri: Bir yaşam öyküsü inşası

Mitsel bir figürün yaşam öyküsü genel olarak salt bir metin üzerinden belirlenip sabitlenmez. Mitsel olanın esnek olmasıyla ilişkili olarak bir figür çeşitli antik dönem yazarlarına ait yorumlamalarda farklı özelliklerle karşımıza çıkabilir. Mitsel figürün kişiliğine ve işlevine yönelik boşluklar veya dahil olduğu olaylara dair eksiklikler zamanla başka metinlerce dönemin düşüncesine ve ihtiyaçlarına göre yorumlanıp giderilebilir. Dolayısıyla bir figürün mitolojik öz geçmişi çeşitli metinlerde parçalar halinde karşımıza çıkan o figürle ilgili mitsel öykülerin bir araya getirilmesiyle oluşmakta ve bu şekilde de genişleyebilmektedir (Epple, 1993: 12-13). Mitsel bir figürün ilk bahsinin geçtiği antik metindeki özellikleri, genellikle onunla ilgili kaleme alınan bir sonraki antik metne de taşınır. Bununla birlikte yeni özellikler de eklenir. Böylece mitsel figürün eklenerek ilerleyen öz geçmişine dair son kalıp ortaya çıkar. Bugün mitoloji sözlüklerinden mitsel bir figüre yönelik edindiğimiz bilgiler, çeşitli Antik Dönem metinlerinden alınmıştır ve derlenerek o figürün yaşam öyküsüne dair kronolojik bir bütünlük oluşturulmuştur. Bu durum *Kassandra* için de söz konusudur.

Kassandra'nın yazınsal aktarımının çıkış noktası Homeros'tur. Kassandra ilk kez Avrupa yazın tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen Homeros'un Troya savaşını anlattığı *İlyada* destanında geçmektedir ve burada ismi henüz kâhinlikle ilişkilendirilmemiştir (Manola, 2010: 90). Troya kralı Priamos ile kraliçe Hekabe'nin kızları olarak karşımıza çıkar. "Priamos'un güzel kızı" (Homeros, *İlyada*, XIII, 365-370) ve "Altın Aphrodite'ye benzer" (Homeros, *İlyada*, XXIV, 695-700) şeklinde betimlenen Kassandra'nın bilinen kâhinliğinden ziyade güzelliğine dikkat çekilir. Bunun yanı sıra Troya'ya gelen bir komutanın Troya saflarında Yunanlılara karşı savaşması karşılığında kendisini istemesi ve kral Priamos'un bunu kabul etmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Homeros, *İlyada*, XIII, 365-370). Ayrıca Akhilleus tarafından öldürülen kardeşi Hektor'un cesedinin Troya'ya getirilişini uzaktan ilk gören kişi olarak kenti çılgınlıklarıyla ayağa kaldıran da yine Kassandra'dır⁵ (Homeros, *İlyada*, XXIV, 695-705). Homeros'un bir diğer destanı *Odyseia*'da ise Kassandra'nın ismi sadece Agamemnon'un ölümler diyarında Odysseus'a, kendisinin ve Kassandra'nın, eşi Klytaimnestra ile sevgilisi Aigisthos tarafından öldürüldüklerini anlattığı sırada geçmektedir (Homeros, *Odyseia*, XI, 420-425). Kassandra'nın bahsinin geçtiği bu kısımlar kehanet yetisinin ona sonradan eklenen bir özellik olduğunu, dolayısıyla günümüze kadar ulaşan inandırıcılığı olmayan kâhin imgesinin sonradan geliştiğini göstermektedir.

Aiskhylos'un (İÖ 525-455) *Oresteia* adlı tragedyasında Kassandra artık kehanet yetisine sahip bir kâhindir.⁶ Savaş esiri, köle ve savaş ganimeti olarak Agamemnon'un yurdu Miken'e gelen Kassandra'nın kehanet yetisi, metinde şu şekilde ifade edilir:

"Korobaşı: [...] sen deniz ötesinde doğmuş bir yabancı, burada başka dil konuşan bizlere her şeyi nasıl gözle görmüş gibi isabetle anlatabiliyorsun?"

Kassandra: Biliciliği olan tanrı Apollon verdi bana bu yeteneği.

Korobaşı: Belki de bir erkek olarak sana âşıkta Apollon, ha?

Kassandra: Utancımdan bir türlü itiraf edememiştim bunu.

Korobaşı: Tabii ya, o günlerin mutluluğu içinde duygular da inceler.

Kassandra: Öyle çok seviyordum ki benim için kavgaya bile giriyordum.

Korobaşı: Çocuk da yaptınız mı?

Kassandra: Söz vermiştim, ama yerine getirmedim.

Korobaşı: Onun verdiği bilicilik gücüne erişmiş miydin peki?

Kassandra: Evet, kentlilerime bütün olacakları önceden söyledim.

Korobaşı: Apollon'un öfkesi seni cezalandırdı mı?

Kassandra: Evet, söylediklerime artık hiç kimse inanmaz oldu." (Aiskhülos, *Oresteia*, I, 1999-1212)

Kassandra öz geçmişinin can alıcı noktası yani etkisiz kehanet yetisi böylece açıklanmış, yazınsal olarak sabitlenmiş ve nesilden nesile bu şekilde aktarılmıştır (Epple, 1993: 21). Bununla beraber Kassandra'nın kehanet yetisi, onu herkesin gözünde alay konusu, aşağılık geveze bir dilenci, aptal bir serseri, sahte bir büyücü, deli bir falcı yapar (Aiskhülos, *Oresteia*, I, 1271-1276). Tanrı Apollon kendi bilicisini bu yazgıyla ölüme sürükler. Az sonra öleceğini bile bile yazgısına teslim olmanın dışında başka seçeneği olmadığını gören Kassandra, her ne kadar dikkate alınmasa da kendisinin ve Agamemnon'un kraliçe Klytaimnestra tarafından öldürüleceği söyler, fakat boşunadır. Yine de son bir kehanette bulunarak Klytaimnestra'nın,

⁵ Bu olayla ilişkili olarak, Kassandra'nın sonraki antik metinlerde bir kâhin olarak yansıtıldığı düşünülmektedir (Epple, 1993: 20).

⁶ Karl Ledergerber'in *Kassandra: das Bild der Prophetin in der antiken und insbesondere in der ältern abenländischen Dichtung* (1941) başlıklı çalışmasında Kassandra'nın etkisiz kâhinliğinin ilk olarak antik şair Pindaros (İÖ 517-438) tarafından ileri sürüldüğü, bu etkisizliğin Apollon mitosuyla ilişkilendirilip gerekçesinin açıklanmasının ise Aiskhylos tarafından yapıldığı belirtilir (Epple, 1993: 26).

babasının öcünü almaya gelecek olan oğlu Orestes tarafından öldürüleceğini bildirir (Aiskhülos, *Oresteia*, I, 1280-1285).

Antik dönemin bir diğer önemli tragedya yazarı Euripides'in (İÖ 480-406) *Troyalı Kadınlar* adlı tragedyasında *Kassandra*, mitsel-yazınsal öz geçmişine daha önce eklenmiş bilgilerin yanı sıra bir Apollon rahibesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar bir tanrı rahibesi olsa da kral Agamemnon tanrıları yok sayıp onu kendisine almıştır. Bu durumu *Kassandra* sevinçle karşılar, çünkü Agamemnon'un sonu olacağını bilir ve intikam duygusuyla onunla beraber gidip Troya'nın öcünü alacaktır: "Yunan kralı Agamemnon, beni seçmekle, Helena'dan daha felaket getirici bir kadını seçmiş oluyor. Ölümü benden olacak çünkü; kardeşlerimin ve babamın intikamı için evini başına yıkacağım onun" (Euripides, *Troyalı Kadınlar*, 18). Her ne kadar sözlerinde delilikten eser olmadığını belirtse de çevresindekilerce zaten çıldırılmış olarak algılandığı için bu söylediklerine kulak asılmaz ama *Kassandra*'nın kehaneti kendisini yine gerçekleştirebilir.

Kassandra, tarihi sözlü geleneğe dayanan, sözlü gelenekten mitsel-yazınsal antik metinlere aktarılan ve bu metinler aracılığıyla günümüze ulaşan mitolojik bir figürdür. Homeros, Euripides ve özellikle Aiskhylos, *Kassandra*'nın kim olduğuna, mitolojide nasıl bir işlevinin olduğuna dair önemli bilgiler veren temel kaynaklardır. *Kassandra*'nın bu isimler tarafından eylem alanının çerçevesi büyük ölçüde belirlenmiştir. Bunlara ek olarak *Kassandra* figürüne katkı sunan bir diğer etkili kaynak Lykophron'un (İÖ 320-280) *Alexandra* adlı yapıtıdır. *Kassandra*'nın *Alexandra* adıyla başkışı ve başlık adı olma özelliği taşıdığı bu antik yapıt, kral Priamos'a iletilen bir ulak raporu şeklindedir. Priamos kızının kehanetlerinden hoşnut değildir, onun deli olduğunu düşünür ve bir kuleye hapseder; ulak ise kızının kehanetlerini kendisine bildirmekle görevlidir (Epple, 1993: 26). Antik sonrası ileri dönemlerde çeşitli güncel yorumlamalar çıksa da artık temel kalıp bellidir. Örneğin Alman yazın tarihinin *Kassandra*'yı konu edinen önemli isimleri arasında yer alan Friedrich Schiller'in *Kassandra* (1802) adlı şiirinde yine etkisiz kâhinlik ön plandadır. Tanrıya eğer hiçbir şeyi değiştiremeyecekse kehanet yetisini kendisine neden verdiğini sorarak yakınmalarda bulunan *Kassandra*, bu "yanlış hediye" geri almasını, eski körlüğünü iade etmesini ister (Epple, 1993: 61-63). 20. yüzyıl modern Alman yazınında ise daha çok güncellenip siyasileştirilmiş bir kâhin *Kassandra* figürü karşımıza çıkar. Bilici, haberci, hatırlatıcı ve uyarıcı olarak simgesel bir figür haline gelmiş, sürgün ve muhalif yazarların dönemin Almanya'sına yönelik eleştirilerini dile getirmelerinde bir aracı görevi görmüş, verilmek istenen uyarıcı iletilerin taşıyıcısı olmuştur. Heinz Politzer'in *Kassandra* (1933) şiiri, Max Hermann-Neiße'nin *Kassandra* (1938) şiiri, Richard Friedenthal'in *Kassandra* (1943) şiiri, Hans Erich Nossack'ın *Kassandra* (1948) öyküsü, Stefan Zweig'in sürgünde içinde uyanan eski *Kassandra* hislerinden bahsetmesi, Klaus Mann'ın *Der Wendepunkt* (1949) adlı özyaşamöyküsünde kendi sürgün rolü ile *Kassandra* arasında koşutluklar bulması, bu bağlamda gösterilebilecek örneklerdir (Stephan, 1999: 111-112).

Görüldüğü üzere *Kassandra* Troya kralının güzel kızı, kehanetlerde bulunan ama kimseyi kendisine inandıramayan bir bilici, felaketleri bildiren kara kâhin, Apollon rahibesi, savaş ganimeti, esir, köle, deli gibi çeşitli imgelerle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle olumsuz olaylara, felaketlere, tehlikelere yönelik kehanetlerde, uyarılarda bulunan ama Apollon'un lanetinden dolayı kimseyi kendisine inandıramayan kâhin imgesi ona dair bilinen imgelerin başında gelmektedir. Bu özelliğiyle felaketli bir gelecek karşısında önleyici bir şey yapamayıp, çaresizce görmenin ilk örneği ve boşuna uyarıların simgesi olmuştur (Manola, 2010: 90). Kendisini arzulayan Apollon'u reddetmesiyle onun tarafından bu şekilde cezalandırılmasını kadının sözünün geçersiz kılınması, tarihsel niteliğinin önüne geçilmesi, sessizliğe gömülmesi şeklinde okumak mümkündür (Neumann, 1985: 240-241). Nitekim Christa Wolf'un da

Kassandra'nın izini sürmesindeki etkenlerin başında yine bu imge, yani biliciliği yok sayılan, sözünün içeriği geçersiz kılınan, dilsiz/sözsüz bırakılan, susturulan, lanetlenen kadın imgesi gelmektedir.

4. Mitsel bir kadının izinde: Christa Wolf'un dişil okuma ve yazma süreci

Mitolojide önemli bir yere sahip olan, batı yazın dünyasının her dönem başvurduğu mitsel bir figür halini alan, hatta günümüz literatüründe “Kassandra-Sendromu” şeklinde yer edinen Kassandra'ya yönelik Christa Wolf'un ilgisi, genel olarak 1980 yılında çıktığı Yunanistan yolculuğunda başlar. Ancak her ne kadar Kassandra tasarısı somut olarak bu yolculukla başlasa da öncesinde henüz net olmamakla beraber aklını kurcalayan bir Kassandra figürünün olduğunu ve yolculuk öncesi Aiskhylos'un *Oresteia*'sını okuduğu sırada ansızın onunla karşılaşarak sürecin başladığını belirtir (Wolf, 2000: 326). Bu şekilde ilk kez Kassandra'nın dünyasına girme fırsatı bulan yazar, onunla karşılaşma anını “Onu hemen gördüm. Kendisi esir olan o, beni esir aldı, kendisi yabancı çıkarların nesnesi olan o, beni ele geçirdi” (Wolf, 1983: 10) şeklinde ifade eder. Kassandra'nın, kimsenin kendisine inanmadığı eril mitsel tarihine karşın, söylediği her söze koşulsuz inandığını, çünkü burada kendisinin farkında olan, kendisini tanıyan tek kişinin aslında o olduğunu söyler (Wolf, 1983: 10). Eril mitsel geleneğin aksine gerek *Oresteia*'yı okurken gerek Yunanistan gezisinde kahramanlaştırılan erkek figürlerin değil, bir kadın olarak sözü elinden alınan Kassandra'nın izini sürmeye başlar. Bu iz sürme sürecinde *Oresteia*'da ismi geçen yerleri ziyaret eder, çeşitli gözlemler yapar. Helenistik öncesi ekine ve bu ekinin ataerkil yapılar tarafından nasıl baskılandığına veya dönüştürüldüğüne yönelik fikirler edinebilmek için Minos ve Helenistik ekinin kalıntılarını görmeye gider (Weigel, 1989: 304). Kassandra üzerine ilkin çağdaş bir şeyler yazmak niyetindedir. *Oresteia*'yı okuduktan ve söz konusu kalıntıları yerinde gördükten sonra mitsel-tarihsel olan Kassandra'ya odaklanır. Kassandra'nın çağdaş değil, kendi zaman dilimi içerisinde kalması gerektiğine karar verir çünkü bu şekilde Batı ekinine dair daha çok şey söyleyebilecektir. Dolayısıyla Kassandra taslağının başlangıç noktasını Aiskhylos ile aynı şekilde kurgular. Buna göre Kassandra Miken kapısı önünde duracak, içeriye çağrılmayı bekleyecek ve birazdan öldürüleceğini bilecektir (Wolf, 2000: 326). Ancak kurguda benzerlikler olsa da yazarın Kassandra figürü onunkinden farklıdır: “Aiskhylos'un Kassandra'ya giydirdiği bazı özellikler bir kadın olarak okunup yorumlandığında bana anlamlı gelse de onunla aynı figür değildir” (Wolf, 2000: 326). Yunanistan gezisi, o sırada henüz aklında bir tasarı halinde olan Kassandra figürünün ve kurgusunun şekil almasında rol oynayan temel etkenlerden biridir. Bir diğer önemli etken ise Kassandra'ya dair yapılan çok yönlü okumalardır.

“Yunanistan gezisinin ardından uzun bir okuma süreci başladı” (Wolf, 2000: 326) diyerek Kassandra-projesinin bir sonraki evresini vurgulayan Wolf, Kassandra'nın izini sürerken antik yazarlara ait metinlerin yanı sıra mitoloji ve eski toplumsal-ekinsel yapılaraya yönelik çeşitli çalışmalara ve yaklaşımlara başvurarak disiplinlerarası bir okuma gerçekleştirir (Wolf, 1983: 156-160). İz sürerken sürekli sorular soran, bu sorulara yazınsal, ruhbilimsel, ekinsel, kazı bilimsel, tarih bilimsel ve feminist okumalar yaparak yanıtlar arayan, bulduğu yanıtlardan yeni sorular üreten yazar, kendisine sunulan eril bilgiyi doğrudan kabul etmek yerine sorgulayarak hakikate ve Kassandra'ya ulaşmaya çalışır. Tarihin eril olduğu ve eril bir bakış açısıyla yazıldığı bilgisinden hareketle okumalarında dişil olanı mercek altına alır.⁷ Ekin tarihi ve mitoloji okumaları sırasında kadının tarihin öznesi olarak dışlanmasının, sessizliğe gömülmesinin Helenistik ekinde zaten gerçekleşmiş olduğunu görür (Weigel, 1989: 304). Bu durum

⁷ Bu doğrultuda yaptığı okumalar arasında *Am Anfang war die Frau* (Elisabeth Gould Davis), *Mütter und Amazonen* (Sie Garland), *Das Patriarchat* (Ernest Bornemann), *Amazonen-Kriegerinnen und Kraftfrauen* (Pierre Samuel), *Weib und Macht* (Richard Vester), *Das Mutterrecht* (J.J. Bachofen), *Die Göttin und ihr Heros* (Heide Göttner-Abendroth), *Die imaginierte Weiblichkeit* (Silvia Bovenschen), *Das Geschlecht, das nicht eins ist* (Luce Irigaray), *Weiblichkeit in der Schrift* (Hélène Cixous) gibi eleştirel ve geleneksel çizginin dışına çıkan çalışmalar yer almaktadır (Hörnigk, 1989: 73-74) ve *Kassandra* öyküsünün oluşum evrelerinde yol gösterici olmuşlardır.

karşısında şaşkınlığını “Yunan mitosuyla meşgul olduğum sıralarda, kadınların, üç bin yıldan fazla bir süredir içinden çıkamadıkları bu kaybeden rolüne, aslında ne kadar da erken itildiklerini görünce gerçekten şok geçirdim” (Wolf, 2000: 325) şeklinde ifade eder. Kahramanlık öykülerinden oluşan antik metinlerde gündelik yaşam ve kadın dünyasının tam da bu yüzden sadece savaş betimlemeleri arasındaki boşluklarda görünür olduğu sonucuna varır (Wolf, 1983: 92). Bu nedenle büyük bir bölümü savaş betimlemelerine adanan, kadını etkisiz kılan antik yazın geleneğinin bir kadın olarak kendisine ait bir gelenek olmadığını belirtir ve Homeros’tan bu yana devam eden eril yazın geleneği ile arasına mesafe koyar: “Savaş betimlemeleri Batı yazınının ilk betimlemeleridir, çarpışma betimlemeleri, savaş aletlerinin betimlemeleri: Akhilleus’in kalkanı. Bunlardan yola çıkamayacağımı anladım. Bu benim geleneğim olamaz” (akt. Baumer, 1996: 63).

Homeros’un *İlyada*’sının “Akhilleus’un öfkesini” anlattığını, anlatıcının “eril bir eylem çizgisi” izlediğini ve kadının burada yerinin olmadığını söyler (Wolf, 1983: 91). Ona göre yazınsal bir tür olarak destan ataerki uğruna sürdürülen mücadeleden doğmuş, onun oluşması ve pekiştirilip sağlamaştırılması için aynı zamanda bir araç haline gelmiş, kadın kahramanlar ise bu eril anlatıların yalnızca nesnesi olabilmişlerdir (Wolf, 1983: 147). Diğer bir ifadeyle destanı sadece anaerki yapıdan ataerki yapıya doğru gerçekleşen toplumsal dönüşümün bir sonucu olarak değil, aynı zamanda bunun pekiştirilip sabitleştirilmesinin bir parçası olarak görür (Matzkowski, 2008: 23). Eril düşünce biçimleri ve izlekleri etkisi altında kalan geleneksel yazın kalıplarına eleştirel yaklaşan yazar, Weigel’in belirttiği gibi Cassandra’nın kim olduğunu sorgulamak için geleneğin tanık belgelerini çizgiye karşı okur (Weigel, 1989: 304). Tarihi, kahramanlık öyküleri veya kanlı cinayetlerin kutsanması üzerinden değil; baskılananın, ezilenin, yenik düşenin, kaybedenin bakış açısıyla görür (Wolf, 2000: 325). Bu bağlamda bir kadın olarak sözün etkin işlevinden yoksun bırakılan, kaybeden konumuna itilen Cassandra’yı tarihi bir kişilik olarak ele alır. “Benim Cassandra figürüyle ilgili isteğim: Mitostan çıkıp (düşünülen) toplumsal ve tarihsel yerlemlere dönmektir” (Wolf, 1983: 111) diyen yazar, Cassandra mitosunu mitsel öğeleri devre dışı bırakarak toplumsal ve tarihsel çerçevede inceler (Hilzinger, 2007: 100). Gerhard Neumann “Die Archäologie der weiblichen Stimme” başlıklı çalışmasında Christa Wolf’un Cassandra mitosuna yönelik yaklaşımının yönetsel olarak kazı bilimsel olduğunu söyler. Bu yöntemi mitsel bir figürün kazısı şeklinde açıklar. Buna göre yazar, Cassandra-tasarısı ile dişil sesin kazı bilimini gerçekleştirmektedir. Bu kazı bilimi, savaş ve saldırganlık tarihinde belirlenmiş ekinen farklı bir ekin yaratan tarihsel olarak kodlanmamış gerçekliğin araştırmasıdır (Neumann, 1985: 233). Yazarın kendisi de “Henüz kimse hakkında yazmadan önce Cassandra kimdi?” (Wolf, 1983: 127) şeklinde çalışmasına yön veren ve tarih öncesine eğilmesini gerekli kılan bu soruyu sorarken geçmişe ve dişil olana doğru kazı bilimsel bir çalışmaya giriştiğinin sinyallerini bizzat vermektedir.

Öte yandan Christa Wolf için mitos bir kalıptır, arkaik izler taşımaktadır ve tarihsel olmasıyla ilişkili olarak günümüz dünyası için bir model teşkil etmektedir. Bu nedenle Troya savaşını yeni bir okumayla mitsizleştirerek gerçek ve tarihsel temellere dayandırır. Savaşın tetikleyici sebebini Homeros’un anlattığı gibi Yunanistan’ın en güzel kadını Helena’nın kaçırılmasına bağlamaz. Kaldı ki bu söylem ataerki düşünce çerçevesinde savaşın meşrulaşmasına ve kadının nesneleşmesine hizmet eden bir söylemdir. Yazar için Helena bir *phantom*’dur (Hörnigk, 1989: 241), yani aslı yoktur, hayali bir görüntüdür. Diğer bir ifadeyle ataerki yapının etkisiyle ozanlar tarafından savaş gerekçesi olarak sunulan kurgulanmış bir figürdür (Wolf, 1983: 103).⁸ Akaların, Troya kontrolünde bulunan Çanakkale Boğazından (Hellespontos) özgür bir şekilde geçmek istemeleri savaşın asıl sebebidir (Wolf, 1983: 93,

⁸ Yazarın bu noktada, Homeros’a kıyasla daha az bilinen bir yorumlamadan, Helena’yı muğlak bir hayal ürünü olarak niteleyen, hiçbir şekilde Troya’ya gelmediğini söyleyen ve böylece bir savaş nedeni olmaktan çıkartan Stesichoros’un Helena yorumlamasından esinlendiği düşünülmektedir (Hilmes & Nagelschmidt, 2016: 181).

110). Yani tarihsel bağlamda ele alınacak olunursa sebep, birbirleriyle ilişkili olarak bir taraftan ekonomik (deniz ticareti) diğer taraftan ataerkil yapının beraberinde getirdiği iktidar ve güç arzularıdır. Troya savaşı ile 1980'lerin savaş hazırlıkları arasında dolaylı bir ilişki kuran yazar, Troya halkının çağdaş Batı insanından farklı olmadığını, yalnızca savaş kaynaklarının değiştiğini düşünür (Wolf, 1983: 95). Savaşları bir yok etme-yok edilme eylemi olarak görür, savaşlar nasıl oluşur, savaş hazırlıkları ne zaman başlar gibi sorulardan hareketle yüzünü Troya savaşına çevirir ve savaşa sürükleyen sebepleri sorgular (Hörnigk, 1989: 236). Kendi kendini yok etme eğiliminin Batı düşüncesine ve uygulamasına ne zaman ve ne şekilde girdiğini sorgular. Bu bağlamda neden Cassandra gibi bir konuyu seçtiğini ve yeniden yorumlamaya giriştiğini, kendisini güdüleyen temel etkenlerin ne olduğunu “Cassandra gibi bir kaynağı kullanmanın asıl sebebi, ekinimizin olası yıkım veya öz yıkım tehlikesidir” (Wolf, 2000: 327) şeklinde açıklar. Dolayısıyla tarihsel bir kişilik olarak kendi dönemini yansıtmamasının yanı sıra çağdaş dönemin siyasi ortamını ve sorunlarını yansıtacak bir Cassandra resmi de çizmeye çalışır. Cassandra'nın güncel dair olanı söylemesine olanak sağlayacak bir yöntem izleyerek ve onunla özdeşleşerek döneminin olası nükleer savaş tehlikesine karşı uyarılarda bulunur. İnsanlığın kendi kendini yok etme tehlikesine yönelik “şu anda artık bir Cassandra olmak gerekmiyor” (Wolf, 1983: 97) diyerek, yaklaşan savaş tehlikesinin açık olduğuna, bunu görmek ve dillendirmek için kâhin olmak gerekmediğine dikkat çeker. Bu bağlamda baskılanan, sözü elinden alınan ama yine de gerçekleri söylemekten kaçınmayan Cassandra, yazar için gittikçe daha çok anlam ve önem kazanır. Gücü temsil eden babayla anlaşmayı bozan, kâhin, bilgili, cesur bir kadın olarak Cassandra, yazarın model figürü haline gelir. Troya savaşı mitosunu güncellemesi de esasen bu figürle özdeşleşmesi üzerinden gelişir (Weigel, 1989: 304). Öyle ki araştırmaları sırasında kendisi ile arasında koşutluklar bulduğu Cassandra figüründen başka bir figürü seçme şansının olmadığını, onun tarafından ele geçirildiğini ve kendi deneyimlediklerini ona yansıtabileceğini anladığını belirtir (Wolf, 2000: 328-329). Bu süreçte mercek altına aldığı Cassandra figürü ile özdeşleşmesi Doğu Almanya'daki eleştirel yazarların içinde buldukları olumsuz koşullarla da ilgilidir. Yaptırım şeklindeki ekin ve yazın siyaseti, basın özgürlüğünün kısıtlanması, yazarların sansür, baskı ve engellere uğramaları veya takibe alınmaları Cassandra'ya yönelmesini sağlayan tetikleyici etkenler arasında yer almaktadır. Bir yazar olarak ifade özgürlüğünün kısıtlanmış olması, sözünün öneminin olmaması, hatta sözünün elinden alınmış olması hiç kimsenin inanmadığı sözü geçersiz kılınan Cassandra ile özdeşleşmesi için geçerli etkenlerdir.

Christa Wolf bir kadın olarak da özdeşleştiği Cassandra'ya dair okumalarını devam ettirirken özellikle günümüzde hâlâ karşılığı olan ataerkil yapının asıl kaynağına yönelir. Batı ekseninde anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişin eski çağlarda tam olarak ne zaman ve neden gerçekleştiği sorusu üzerine eğilir. Dişil etmenin ekin dışı bırakılmasının anasoylu izlere sahip Minos ekininin Miken yayılcılığıyla yok edildiği zaman diliminde başladığı sonucuna varır (Hörnigk, 1989: 237). Buradan yola çıkarak Cassandra'nın içinde bulunduğu toplumsal yapının nasıl bir yapı olduğunu anlamaya çalışır. Ancak o zaman aklındaki Cassandra figürünü gerçek temellere oturtabileceğini düşünür. Böylece olayları Cassandra figürü etrafında olmak üzere, tarih öncesine dayanan anaerki ile onun yerine geçen kahramansı ataerki döneminin kesiştiği noktaya, yani o geçiş evresine yerleştirir (Hörnigk, 1989: 237). Cassandra'yı kendi yazın tasarısı içinde tarih yazımının yer vermediği anaerkilden ataerkiye doğru giden toplumsal bir kırılmanın eşliğindeki bir zaman aralığına yerleştirerek, onu aynı zamanda değerler değişiminin bir tanığı yapma niyetindedir (Hörnigk, 1989: 244). Tarihin dişil deneyimlerine tanıklık eden Cassandra örneğinde, kadınların ataerki içerisinde üç bin yıldır devam eden nesneleştirilme süreçlerinin başlangıç evrelerine geri dönmek ister (Hilzinger, 2007: 73, 101). Cassandra ataerki yapı içerisinde kadınların nesneleştirilme süreçlerini bizzat yaşayarak deneyimlemiştir. Ordusuyla beraber Troya saflarında savaşması karşılığında bir komutana verilmesi; Aias tarafından cinsel saldırıya uğraması, savaşın sonunda Agamemnon'un savaş ganimeti olması kadının nesneleştirildiğine doğrudan

işaret eder.⁹ Wolf ataerkil düzende *Kassandra*'nın karşı karşıya kaldığı bu durumu “o, yabancı çıkarların nesnesi olmanın ne anlama geldiğini dibine kadar deneyimliyor” (Wolf, 1983: 118) şeklinde yorumlar. Ona göre *Kassandra*, yazgısı önceden şekillenen, nesneleştirilen ilk kadın figürlerdendir: “*Kassandra*'da, yazgısı önceden biçimlendirilmiş ilk kadın figürlerinden biri aktarılıyor, yani sonradan, üç bin yıl boyunca kadınların başına gelecek olan şey: kadınların nesneleştirilmesi” (Wolf, 1983: 86).

Kassandra'ya dair çıkılan bu karşı-dişil okuma yolculuğunda üzerinde durulan bir diğer konu kehanet yetisidir. Kâhinliğin neden ve ne zamandan itibaren bir erkek mesleği olduğu, *Kassandra*'nın kâhin olmak istemekle kendisine neden bir erkek mesleği seçtiği sorgulanır (Wolf, 1983: 17). *Kassandra*'nın kehanet yetisine nasıl ulaştığı bilgisi yazar açısından önemlidir (Wolf, 1983: 85), çünkü bu bilgi doğrultusunda kendi *Kassandra* imgesi şekil alacaktır. Bu noktada tanrı Apollon'un kehanet yetisini *Kassandra*'ya verdiği dair mitosunu mercek altına alır. Erken dönemlerde tanrıçalar, rahibeler ve kadın kâhinler varken neden bir tanrının bir kadına kehanet yetisi verdiğini sorgular (Wolf, 1999: 162). Ayrıca tanrı Apollon ve mitos aktarıcılarının, verilen bu yetinin etki gücünü geri almakta niye bu kadar acele ettiklerini sorar (Wolf, 1983: 86).

Kassandra'nın kehanet yetisini nasıl aldığına yönelik mitoloji sözlüklerinde farklı bir yorumlama daha vardır. Bu yorumlama *Kassandra*'nın henüz bir bebekten kehanet yetisine sahip olduğu yönündedir. *Kassandra* ile ikiz kardeşi *Helenos*'un doğum günleri şerefine Apollon tapınağında düzenlenen şölen sonrası bu ikiz kardeşler tapınakta unutulur ve geceyi orada geçirmek zorunda kalırlar. Bu durum fark edildiğinde tapınağa çocuklarını almaya gelen ebeveynleri, çocukların yanına kıvrılan ve onların kulaklarını yalayan iki yılan görürler. Bu dehşet uyandıran sahne karşısında yükselen bağrıışmalar sonucu yılanlar uzaklaşarak gözden kaybolur. O günden sonra *Kassandra* ve *Helenos*'un kâhinlik ayrıcalığına sahip oldukları düşünülür (Graves, 2012: 823). Yaptığı okumalar sırasında bu bilgiyle karşılaşan ve bir çözümlenmeye giden Christa Wolf'a göre bu yorumlama anaerkil bir çizgiye sahiptir. Çünkü yılanlar eski ana tanrıça *Gaia*'nın simgeleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla daha eski bir gelenek katmanıdır, üzerine sonradan, Apollon'un arzuladığı kadın *Kassandra*'ya kehanette bulunma yetisini verdiği yönündeki yorumlama eklenmiştir (Wolf, 1983: 111). Günümüze kadar gelen bu yorumlama ise ataerkil çizgiler taşımaktadır.

Kehanet konusuna yönelik yapılan okumalar ve araştırmalar sonucu yazar açısından şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Kâhinlik/rahibelik uzak geçmişte, en üst tanrıçanın bir kadın, yani toprak tanrıçası *Gaia*'nın olduğu dönemlerde yalnızca kadınların icra ettiği bir meslekti. Ataerkillikle beraber tanrıçaların yerini tanrılar aldı. Tanrı Apollon'un Delphi kehanetini doğrudan *Gaia*'dan kendi üzerine alması bu duruma bir örnektir (Wolf, 1983: 96). Yunanistan'ın ünlü kehanet sözcüsü Delphi'deki *Pythia*, Apollon'dan önce de vardı. Ataerkillikle süreçinde tanrı Apollon, kültleri ve mitosları ele geçirdi, kutsal değerleri üstüne aldı. *Gaia*'dan doğan *Piython*'u öldürdü. Bu, kadın kehanet sözcülerinin dişil soyunu tahttan indirmek ve yerine erkek kehanet rahiplerini getirmek anlamına geliyordu. Böylece Delphi, *Gaia*'nın kontrolünden çıktı Apollon'un koruması altına girdi. Apollon en büyük ve en net gören kehanet tanrısı oldu. Kehanet üzerindeki dişil soy yok edilip eril soy inşa edildi (Wolf, 1983: 142).

Tahttan indirilen kadın kehanet sözcülerini, *Kassandra*'nın öncülleri olarak yorumlayan Wolf'un bakış açısıyla *Kassandra* “onlara ait olanın, onlara ait olmadığını” kavramıştır. Yani tanrıların kehaneti

⁹ Klasik Yunan mitolojisinde *Kassandra* aynı zamanda şiddete uğramış bir kadın olarak geçmektedir. Troya düşmeye başladığında *Athena* tapınağına sığınan *Kassandra*, orada kendisini takip eden *Aias*'ın şiddetine ve cinsel saldırısına uğrar. *Aias* tanrıça heykeline sıkıca sarılan *Kassandra*'yı sürükleyerek dışarı çıkarmaya çalışırken heykel yere düşer. Tapınağına sığınan bir kadına kuvvet uygulayıp cinsel saldırıda bulunması ve tanrıçaya saygısızlık etmesi üzerine heykelin o andan sonra dehşete kapılarak gözlerini gökyüzüne diktiği ileri sürülmektedir (Graves, 2012: 915-916).

şeklinde sunulan kehanette bulunma yetisinin aslında tanrılara ait olmadığını bilincine varmıştır. Cassandra'nın geleceği görüp kehanette bulunması tanrılardan kaynaklı değildir, cesaretiyle ilgidir: "O geleceği görüyor çünkü yaşanan anın gerçek ilişkilerini görmeye cesareti var" (Wolf, 1983: 96). Cassandra mitosunun yeniden değerlendirilmesi için bir temel oluşturan bu yeni yorumlama, kehanet yetisi üzerindeki mitsel örtüyü kaldırır. Cassandra artık Wolf için mitosta olduğu gibi tanrıların sesi değildir, net düşünen ve dikkatli gözlemleyen bir kadındır (Janke, 2010: 70). Cassandra'nın kehanet yetisine yaklaşıırken yönetsel olarak bir mitsizleştirme eğilimine gidilmiştir. Geleceği görmek, tanrılar tarafından seçilmiş kişilere bahşedilen bir özellik olmaktan çıkmış, gerçekleri görmekten ve bunu dile getirmekten korkmayan insana indirgenmiştir. Yazar "Kehanete inanmak, öyle düşünüyorum ki, büyük oranda sözün gücüne inanmaktır" (Wolf, 1983: 25) derken kehanete inanmanın aslında sözün kendisine inanmak olduğu belirtir.

Kadınların nesneleştirildiği bir düzende kadın olarak "ben" demenin zorluğunu (Wolf, 1983: 148) sık sık vurgulayan yazar, Cassandra'nın "özne olmanın sancısını" en derinde yaşadığını ve kendisi ile onu bir araya getiren etkenin bu özneleşme sancısı olduğunu söyler (Wolf, 1983: 89). Öyle ki Cassandra'nın içsel gelişimini "özerklik için mücadele etmek" (Wolf, 1983: 118) şeklinde betimler. Aiskhylos'un *Oresteia*'sındaki Cassandra yazara göre eril bakış açısıyla çarpıtılmıştır. Bu yüzden de başka bir Cassandra'nın mümkün olduğuna inanır. Bakış açısını genişletmesiyle "görme eleğinin" değiştiğini vurgulayan yazar (Wolf, 1983: 131), okumaları sonucu elde ettiği verilerle kendi Cassandra imgesinin genel hatlarını ortaya çıkarır. Buna göre Cassandra, kâhin olmasıyla ilişkili olarak "yazında meslek sahibi olan ilk kadındır" (Wolf, 1983: 38). Kendisine dayatılan nesneleştirilmesi gerektiği hükmünü kaldırmaya çalışır. Cinsiyete dair kalıplaşmış rolleri reddeder. Belli bir konuma ait kadınların yapabileceği tek meslek rahibelik ve kâhinliktir ki bu ayrıcalık ona atfedilmiştir (Wolf, 1983: 96).

Kassandra figürüne dair genel bir taslak çıkarıldıktan sonra yazma süreci başlar. Okuma edimi, kendisini yazma edimine bırakır. Wolf bu noktada farklı bir "görme eleği" geliştirdiği gibi "başka bir biçimde anlatmak" vurgusu da yapar (Wolf, 1983: 154). Öncelikle "poetik" kavramını tartışarak, yazın sanatının belli dizgesel biçimlerinin olduğunu, bu kavramdan antik dönemde ortaya çıkan bir düzgüler dizgesi anladığını dolayısıyla klasik bir yazın sanatı sunmayacağını söyler. Düzgüsel bir yazın sanatını kabul etmez çünkü bu tür bir yazın sanatının öznel deneyimlere yer açmadığını düşünür (Felsner, 2010: 72). Yapıtlarında diri olanı, yaşamsal deneyimleri betimlemek ister. Antik dönem mirası düzgüsel yazın sanatı ona göre eril çağrışımlar içermektedir. Bu yüzden de daha çok kendisi gibi yazılarını öznel deneyimler üzerine kuran kadın yazarları model olarak alır yazma sürecinde (Felsner, 2010: 73). Düzgüsel yazmayı kendi yazın anlayışıyla uyuşmadığı için reddeden Wolf, Cassandra figürünün oluşum süreçlerinde özgül deneyimlere yer verecek bir biçim arayışı içerisine girer. İnsanın kendi dilini arayışı aynı zamanda kendi benliğini arayışı olarak şekillenir, çünkü Wolf, dili kadınların kimliği, bilinci ve özgürleşmesiyle eşitler; bu ön koşulların eksikliği dilsizliğe yol açar. Dilsizlik ise *bensizlik* demektir (Wolf, 1983: 25). Buna bağlı olarak da dışıl yazımın, diğer bir ifadeyle kadına özgü yazımın yollarını arar. "Başka bir biçimde anlatmak" ve "başka bir dile duyulan özlem" karşılığın dışıl yazımda bulur.

Wolf'un deyimiyle belirli bir gerçeklik algısından doğan sanatsal yaratımın ifadesi olarak güzelduyu, cinsiyete özgü değişkenlere sahiptir. Güzelduyu hem gerçekliği uzak tutmak (bu erkek değişkenidir) hem de gerçekliğe giderek daha da yaklaşmak (bu dişidir) için kullanılabilir (Hilzinger, 1986: 143). Eril gerçeklik ilkesi ile eril güzelduyu büyük oranda bir tutan yazara göre ataerki tarih ile eril egemen ekin ve güzelduyu arasında sıkı bir ilişki vardır. Kadının dışlanması ve başkasının denetimi altında tutulması her iki alan için de karakteristiktir (Hilzinger, 1986: 143). Kadın ya dışlanmış ya da nesne olmuştur (Wolf, 1983: 144). Kadına özgü yazım bu noktada baskıdan kurtulma çabasıdır, başkası tarafından

yönetilmeye karşı bir direniştir. Ruhbilimsel, toplumsal ve tarihsel koşullar tarafından belirlenen kadının gerçeklikle olan özel ilişkisinden hareketle kadına özgü yazımı şu şekilde açıklar:

“Kadına özgü yazım gerçekten ne ölçüde vardır? Kadınların tarihsel ve dirim bilimsel sebeplerden dolayı erkeklerden farklı bir gerçeklik yaşadıkları ve bunu ifade ettikleri ölçüde vardır. Kadınların yönetenlerden değil, yönetilenlerden oldukları ölçüde vardır; yüzyıllarca, nesnenin nesnesi, ikinci dereceden nesne, kendileri nesne olan erkeklerin nesnesi, yani toplumsal konumlarından ötürü mutlaka ikinci ekine ait oldukları ölçüde; kadınların hükmeden sanrı dizgelerine bağlanma çabasını bıraktığı ölçüde vardır. Yazarak ve okuyarak özerklik aradıkları ölçüde vardır.” (Wolf, 1983: 114-115)

Kadına özgü yazımı baskılanmaya ve nesneleştirilmeye karşı bir direniş biçimi olarak gören yazarın *Kassandra*'ya yönelik çalışması, Gerhard Neumann'ın belirttiği gibi kadına özgü yazımın bir öz denemesidir ve bu “öz deneme” kendisine inceleme konusu olarak “dişil sesin kazı bilimini” alır. Bu hem kadınların tarih dışılıktan yüzeye çıktıkları yerleri bulma girişimi hem de eril yazımın şiddetine karşı kadın seslerinin yükseldiği yerleri bulma çabasıdır (Neumann, 1985: 258). Çalışmasını dişil yazıma, dişil dile ve dişil tarih aktarımına bir katkı olarak gören yazar, *Kassandra*'ya dokunarak ataerkinin, bu ekinin her bir dişil sesi üzerine yüklemiş olduğu yabancılaşma belirtilerini çözüp dağıtmaya çalışır (Wolf, 2000: 314). Bir kadın yazar olarak kadın bakış açısı ve kadına özgü yazım çerçevesinde *Kassandra*'ya yaklaşım onu eril ifadelerden ve imgelerden kurtarmayı dener:

“Erken dönem ekinleriyle meşgul olduğum sırada kadınların üç bin yıldan bu yana seslerinin olmayışları üzerine şoka uğradım. Şimdi bizlere aktarılmış olan o ilk ses ile bağ kurduğum ve bu sesin üzerinde bulunan tüm eril geleneği kazıyarak çıkarmayı denedim.” (Wolf, 2000: 313)

Wolf'a göre kadına özgü yazım, çalışma konuna her anlamda en aşağıdan yaklaşmayı denemek ve ona önceliklerden farklı bir görme eleğiyle bakmaktır (Hilzinger, 1986: 145). Nitekim genelde kadının özelde *Kassandra*'nın izini sürerken kazıyarak en aşağılara inen yazar, dünya yazımının önde gelen yapıtlarında hep erkek kahramanlar varken kadın kahramanların olmadığını, erkeklere atfedilen üstün niteliklerin kadınlara atfedilmediğini, kadının yazın dünyasında yerinin olmadığını, olduğunda bile bunun gerçekten ziyade eril fanteziyle donatıldığını gözlemler. Kadınlar eril yazın eleğinden geçememişlerdir. Asıl bunun adı gerçekçiliktir; bu zamana kadar aktarılan kadın varlığının tamamı ise gerçek dışıdır (Wolf, 1983: 115). Dolayısıyla “Kadınların bin yıldır içinde yaşadığımız ekine doğrudan ve resmi olarak neredeyse hiçbir katkıda bulunamamaları, daha doğrusu bulunmalarına izin verilmemesi, salt kadınlar için korkunç, utanç verici ve skandal bir gerçek değildir; bu tam olarak ekinin kendi kendini yok etmeye başladığı zayıf noktadır” (Wolf, 1983: 115). Kadınların siyasal, ekinsel, yazınsal alanlarda etkin olamamaları, nesneleşmeleri, öteki olmaları, dışlanmaları ve engellenmeleri sonucudur. Böyle bir arka plandan hareketle kaleme alınan *Kassandra* öyküsü bu duruma başkaldıran bir öyküdür. *Kassandra*'nın sesi, kadınların unutulmuş ve bastırılmış tarihinin üzerindeki sessizliği bozmakla birlikte kadın tarihini ataerkin tarih yazımının ötesine taşımaktadır (Hilzinger, 1986: 145).

Christa Wolf'un *Kassandra* yaklaşımının feminist yönelimli olduğu söylenebilir. Her ne kadar kendisini ilkesel olarak böyle bir etiketle tanımlamasa da (Wolf, 2000: 335) yazınsal tutumu bunu göstermektedir. Feminist yaklaşımla uyumlu olarak okuma ve yazma eylemlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, *Kassandra* yaklaşımıyla ortaya koymaktadır. Öncelikle antik dönem yapıtlarını bir kadın okur olarak kadın bakış açısıyla okumuş ve özellikle *Kassandra* örneğinde bu yapıtlardaki olumsuz kadın imgelerini ve cinsiyetçi öğeleri ortaya çıkarmıştır. İtiraz eden bir okur tutumu sergileyerek kendisine verileni alıp benimsememiş, bilakis bir karşı okuma gerçekleştirmiştir. Onaylayan, erkek bakış açısıyla özdeşleşen bir okur olmak yerine bilinçli, karşı koyan, kendisine sunulan eril bilgiyi kabul etmeyen, sorgulayan bir okur tutumu göstermiştir. Kadın olma deneyimi ile kadın olarak okuma arasındaki bağ onu eril kadın imgelerini sorgulama, geleneksel aktarımlardaki cinsiyetçi unsurları saptama, dildeki eril ifadeleri ve

bakış açısındaki tek yanlılığı ortaya çıkarma gibi eylemlere sevk etmiştir. Bunun sonucunda Cassandra'nın üzerine işlenen eril imgeleri çıkarıp atmanın, diğer bir deyişle yok etmenin yollarını aramıştır ve bu arayış okuma ve araştırmalarını adeta kazı bilimsel bir çalışmaya dönüştürmüştür. Bir kadın okur olarak başlattığı bu okuma süreci, bir kadın yazar olarak geleneksel olanı reddedip Cassandra mitosunu yeniden yorumlamaya evrilmiştir. Cassandra mitosunu kadın bakış açısıyla yeniden yorumlama isteği, yeni bir anlatım biçimi ve yeni bir dil arayışını beraberinde getirmiştir. Çünkü eril imgelerden kurtulmanın yolu kadın deneyimlerini dışlayan eril dili, eril bakış açısını devre dışı bırakmaktan geçmektedir. Yazarın bu durumu, okuma eyleminin kadında farklı işlediğini gösterdiği gibi yazma eyleminin de farklı işlediğini göstermektedir. Bu noktada kadın deneyimlerini baz alan dişil dil ve dişil yazım/kadına özgü yazım, Cassandra mitosunu nasıl ele alacağı konusunda yol gösterici olmuştur. Okumalarından hareketle kafasında tasarlamış olduğu Cassandra imgesi, kadın deneyimlerinden beslenen ve kadın bakış açısına dayanan dişil yazımla şekil almıştır.

5. Bir başkaldırı öyküsü olarak *Kassandra*

Antik Yunan kahramanlık destan ve tragedyalarında (Homeros, Euripides, Aiskhylos) salt bir yan figür şeklinde görünür olan *Kassandra*, Christa Wolf'un *Kassandra* adlı yapıtında başkarakter olmakla birlikte güçlü, cesur, bilgili, akılcı, öngörülü, bir yandan nesneleştirilen öte yandan özne olma mücadelesi veren bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugüne kadar geleneksel aktarımlardan bildiğimiz öyküsünü, burada bizzat kendisi geriye dönük bir bellek yoklamasıyla hatırlayıp kendi kendine konuşma biçiminde aktarmaktadır. Memleketi Troya için yapılan savaş kaybedildikten sonra Yunan kralı Agamemnon'un kalesi Miken'in önünde onun payına düşen bir savaş ganimeti, bir esir olarak duruyordur. Bilici olması nedeniyle, kale kapıları açıldığında kraliçe Klytemnestra'nın, eşi Agamemnon'u ve kendisini öldüreceğini biliyordur. Ölümü beklerken çocukluğunu, gençliğini, ailesini ve Troya'yı düşünüyordur. "Niçin ille de kehanet yetisini istemiştin?" (Wolf, 1986: 6) sorusuyla başlar öyküsünü anlatmaya ve hemen akabinde "Kendi sesimle konuşmak için: hepsi buydu. Daha fazla, daha başka bir şey istemedim" (Wolf, 1986: 6) şeklinde yanıt verir.

Metinde *Kassandra*'nın kâhin olmasına dair iki ayrı geleneksel yorumlamaya da yer verilmiştir. Kehanet yetisini tanrı Apollon'dan aldığı yönündeki yorumlama, *Kassandra*'nın uykusunda gördüğü bir rüya şeklinde karşımıza çıkar ve "Eğer Apollon ağzına tükürdüyse, [...] bu geleceği önceden bildirme yetisine sahip olduğun anlamına gelir, ancak hiç kimse sana inanmayacaktır" (Wolf, 1986: 29) şeklinde yorumlanır. Kehanet yetisine henüz bir bebekken sahip olduğu yönündeki diğer yorumlama ise geçmişin hatırlanmasıyla beraber metinde yerini alır. Öyle ki kehanet yetisini nasıl aldığına dair "Hiçbir zaman sadece rüyalara bağlı kalmamıştır" (Wolf, 1986: 29), bunun daha somut sebepleri vardır. Bu anlatı *Kassandra*'nın inanmak istediği şeyi, yani Priamos ile Hekabe'nin kızları arasından bir tek kendisinin kâhin olarak seçildiği düşüncesini daha çok pekiştirir. Artık öngörülerini, tahminlerini ve hakikatleri söylerken sağlam bir dayanağı vardır: Tanrılar ona henüz bir bebekken kehanet yetisini bahşetmiştir.

Kassandra önceleri bilgisine başvuru, kardeşleri arasında siyasete tek ilgi duyan, babasının en sevdiği kızı olarak prensler, krallar, şehirler ve ticaret üzerine konuşulanları dinleme ayrıcalığına sahip (Wolf, 1986: 17) biriyken sonraları hiç kimsenin ona bir şey sormadığı birine dönüşmüştür. Çünkü ataerkinin savaşla beraber kendisini Troya'da iyice belli etmesi sonucu kadınlar ikincil konuma düşürülmüş, nesneleştirilmiş, söz hakları ellerinden alınmıştır. Örneğin savaş gerekçesi olarak gösterilen Helena'nın Troya'da olmadığına açıklanmaması; önceleri kraliçe Hekabe'nin bir tahtı andıran koltuğunun yanında Kral Priamos bir taburede otururken sonraları onunkinden daha yüksek bir koltuğa geçmesi (Wolf, 1986: 17, 118); yine önceleri kurul toplantılarında yer alan ve söz hakkı bulunan Hekabe'nin artık bu

toplantılara katılmasının engellenmesi, erkeklerin onu görmezden gelerek toplantıya geçmeleri (Wolf, 1986: 108); Hektor'un, annesi Hekabe'ye yönelik "Şimdi, savaşta, kurulda konuşulması gereken şeyler artık kadın işi değil" (Wolf, 1986: 108) şeklindeki ifadeleri; kız kardeş Polyksene'nin çıplak bedenini Yunanlı savaşçı Akhilleus'a sunmak durumunda kalması (Wolf, 1986: 127); *Kassandra*'nın Troya saflarında ordusuyla beraber yer alan bir savaşçıya vaat edilmesi ve sığındığı tapınakta Aias'ın cinsel saldırısına uğraması gibi öğeler ataerkinin Troya'da hüküm sürmeye başladığının ve kadınları etkisiz kıldığının göstergeleridir. *Kassandra* bu gibi durumlarla mücadele etmek için kehanet yetisini elde etmek istemiştir. Ancak o zaman bir kadın olarak sözlerinin dikkate alınacağını düşünür. Benzer sebeplerden dolayı rahibe de olmak ister: "Güç sahibi olmak için rahibe olmak?" (Wolf, 1986: 61). Rahibelik derecesini, sabitleştirilen kadın rollerinden kurtulmak, diğer tüm kadınlardan sıyrılmak ve kendi yazgısını tayin edebilmek için bir fırsat olarak görür (Matzkowski, 2008: 56). Daha önce de belirtildiği üzere "belli bir zümreye ait olan bir kadın için rahibelik, kâhinlik tek mümkün meslektir" (Wolf, 1983: 96). Kâhinlik ve rahiplik meslekleri kişiye "bir ayrıcalık" (Wolf, 1983: 96) tanımakta, belli bir mevki kazandırmakta ve saygın kalmaktadır. Bu yüzden de *Kassandra* her ne kadar kral soyundan gelse de kadın olmasıyla ilişkili olarak gittikçe önemsizleştirildiğinden "Rahibe olmak istiyordum. Kehanet yetisine mutlaka sahip olmak istiyordum" (Wolf, 1986: 60) derken başka türlü konuşma şansının olmadığını bilir.

Antik dönem kâhinleri, aynı zamanda tanrıların sözcüleri olan, onların sesiyle konuşan rahiplerdir (Matzkowski, 2008: 54). Yani rahiplik ile kâhinlik birbirleriyle ilişkilidir. Rahiplerin, tanrılar tarafından belirlenen insan yazgılarını önceden görme gibi bir yetileri vardır ve kehanetlerinde, tanrıların isteklerine göre belirlenen yoldan gitmeleri gerektiğini işaret ederler insanlara (Matzkowski, 2008: 54). Metinde ise kâhinlerin tanrılardan ziyade iktidar sözcüleri oldukları vurgulanır. "İsmaçlama kehanetler" (Wolf, 1986: 104) der *Kassandra* en sevilen kâhinlerin (Helenos, Laokoon, Kalkhas) kehanetlerine, çünkü gerçeği değil duymak istenileni söylerler. Kim tarafından ismarlandıklarını ise şöyle açıklar: "Saray tarafından; tapınak tarafından. [...] Bu her zaman böyle olmuştu, kâhinler kehanet ismarlayanların ve neredeyse tanrılar kadar tanrısal olanların ağzıyla konuşurlardı" (Wolf, 1986: 104). *Kassandra*'nın kâhin ve rahibe olmak istemesindeki amaç ne tanrılara ne de iktidara hizmet etmektir, bu etiketleri kullanarak gördüklerine ve söylediklerine güç katmak ve bir kadın olarak sözünü söyleme fırsatı bulmaktır. Erkeklerin kendisine yaklaşmasını engellemenin, onların cinsel nesnesi haline gelmemenin bir yolu olarak da rahibelğe yönelir; hükmedebilmenin başka türlü mümkün olamayacağını farkındadır (Wolf, 1986: 32).

Tanrıların veya iktidarın sesiyle konuşmak yerine kendi sesiyle konuşmayı tercih eden *Kassandra*'nın kehanet yetisi tanrısal işaretlerin yorumlanmasına veya gizemli yetilere değil, gerçekleri görmesine, mantıklı düşünmesine, iyi gözlem yapmasına, zeki ve bilgili olmasına bağlıdır (Hilzinger, 1986: 136; Hörnigk, 1989: 241). Bu yüzden de rahibelik makamıyla aslında bir çatışma içerisindedir. Çünkü *Kassandra*'nın kehanetleri toplumsal düzgülerin ötesine geçer, daha çok toplumsal eleştiri eğilimindedir. Makam olarak rahibelik ise toplumsal düzenin bir parçasıdır, toplumsal düzgülerin sürekliliğini gerektirir (Matzkowski, 2008: 55). Dolayısıyla her ne kadar rahibe olmak istemesindeki amaç farklı olsa da rahibelik etiketi ona, aslında sırf onu toplumsal düzgülere dahil etmek, kral evine bağlı tutmak, gerçekleri söylemesini engellemek, susmasını sağlamak için verilmiştir. Nitekim rahibe olduktan sonra kendisini salt rahibelik rolüne verip, gerçekleri söylemeyi bıraktığı ve uygun kehanetlerde bulunduğu zamanlarda insanlardan beklediği saygıyı görür (Hörnigk, 1989: 240). Ancak bu role devam ettikçe kendisi olmaktan çıktığını, belli bir kalıba sokulduğunu, makamın gerekliliklerini yerine getirerek farkında olmadan sarayın isteklerine ve savaşa hizmet ettiğini, dolayısıyla da makamın sunduğu güç ile kendi arzuladığı gücün aslında örtüşmediğini anlar: "Bir tutsak olduğumun nasıl da

farkına varamamıştım, bugüne kadar anlayabilmiş değilim. Tutsakların çalıştığı gibi zorunluluk altında çalıştığımı” (Wolf, 1986: 117). Rahibelik makamının egemen tanrılara veya krallara hizmet etmek ve ataerkil dizgeye eklemelenmek olduğunu kavradığında rahibelik ile kâhinliği birbirinden ayırır (Habbab, 2011: 191) ve bu belli bir kalıba sokulmuş düzgüsel rahibelikten uzaklaştığında tekrar gerçekleri görmeye ve uyarılarda bulunmaya başlar.

Kâhin ve rahibe olmasının yanı sıra klasik Yunan mitolojisinde Cassandra'ya dair bilinen bir diğer imge çıldırmaş/deli bir kadın olmasıdır. Özellikle Aiskhylos ve Euripides'te karşımıza çıkan çıldırmaş/deli imgesini Christa Wolf da kendi yapıtında kullanmıştır. Bu imge nasıl ki antik yazarlarda, Cassandra'nın yaklaşan felaketler karşısındaki uyarılarına, çılgınlıklarına ve çırpınışlarına insanların göstermiş oldukları olumsuz tepkilerle (alay etme, aşağılama, dikkate almama) ilişkili olarak ortaya çıkıyorsa; Christa Wolf'ta da benzer bir bağlamda görünür olmaktadır. Ancak yazarın metninde Cassandra'nın toplum içerisinde deli olarak algılanması, tanrı tarafından lanetlenen kehanetleriyle değil, ataerki-iktidar tarafından yürütülen bilinçli bir siyasetle ilişkilidir. Cassandra'nın adı iktidar aracılığıyla deliye çıkarılmış, sesi deliliğin sesi olarak ilan edilmiş ve böylece söylediklerinin insanlar tarafından ciddiye alınmaması sağlanmıştır. Gerçekleri dile getirmesine delilik damgası vurularak şehirde huzurun kaçması, kargaşanın oluşması, dengelerin bozulması ve iktidar itibarının zedelenmesi engellenmiştir. Öyle ki Cassandra iktidarı temsilen babası için şöyle demektedir: “Kral Priamos'un kendisine itaat etmeyen bir kızına karşı üç ayrı yöntemi vardı: Onu deli ilan edebilirdi. Onu hapsedirebilirdi. Onu istemediği bir evliliğe zorlayabilirdi” (Wolf, 1986: 92). *Voraussetzungen einer Erzählung*'da da belirtildiği üzere Cassandra hakikatleri söylediği için deli ilan edilmiştir ve hakikati dile getirerek iktidara karşı çıkmış olduğundan babası tarafından kuleye kapatılmıştır (Wolf, 1983: 96). Cassandra'nın deli imgesine yönelik yine aynı kitabın girişinde yapılan Johann Wolfgang Goethe alıntısı bu bağlamda dikkat çekicidir: “Bu kasvetli cinsiyete yardım etmek ne mümkün; çoktan kapı önünde duran şey önceden tahmin edildiğinde çoğunlukla sadece susmak gerekir, Cassandra gibi deli olarak addedilmemek için” (Wolf, 1983: 6).

Öte yandan metinde Cassandra'nın delilik boyutunun gerçek bir tarafı da vardır. *Voraussetzungen einer Erzählung*'da toplumun, Cassandra'nın kara kehanetlerine karşı kendini koruma güdüsüyle onu deli ilan ettiği belirtilse de metnin kendisinde delilik hali bir nevi gerçektir ve ruhsal süreçler içerisine kurulmuştur (Epple, 1993: 302). Troya'nın yıkıma doğru gittiği gerçeğini insanların görmek istemeyişi, sanki her şey yolunda gidiyormuş gibi davranmaları Cassandra'yı çileden çıkarmaktadır. Gördüğü hatalar, yalanlar, yanlışlar karşısında hiçbir şey yapamayışı, kimseyi gerçekleri görmeye ikna edemeyişi onda derin hasarlara yol açmaktadır. Tahammül edememektedir tüm çıplaklığıyla ortada duran bir gerçeğe karşı gerek iktidarın gerekse de halkın kör kalmasına. Bu durum onu çaresiz bırakmakla birlikte zayıf düşürmekte, elini kolunu bağlamakta ve katlanılmaz acılara sürüklemektedir. Dilsiz kaldığı böyle anlarda bir öfke patlaması yaşar, kriz geçirir, tüm bedenini ele geçiren bir nöbete tutulur ve çıldırma hali kendisini tam da bu noktada gösterir. Gerçeklerle yüzleştğinde, içinde baskılanan, tıkanıp kalan, kendisine yabancı olan sesi yükselir ve bu durum bir kriz/nöbet anına dönüşür. Yabancı bir sesle çılgınlıklar atar, ağzından köpükler çıkar, kontrolünü kaybeder, bedeninin tüm uzuvları istemsizce hareket etmeye başlar ve dizginlenemez bir hal alır (Wolf, 1986: 45-47). Cassandra Troya'nın yıkılışını öngörmektedir, bu öngörüsü karşısında duyduğu dehşet ve korku sonucu ortaya çıkan kriz ve nöbet hali, deliliğe evrilmektedir. İktidar anlaşmasını bozmayacak şekilde özgün gerçeklik algısını dışa vurması için delilik tek olanaktır (Gerdzen & Wöhler, 1991: 86). Sesi deliliğin sesi olduğu zaman bastırmak durumunda kaldığı tüm gerçekleri korkusuzca haykırıyor:

“Ölüm sesinin içine oturduğu bu suçlu bedeni açığa, kurumaya bırakmak istiyordum. Rol yapma eziyetinin sonucunda delilik. Dehşet verici bir şekilde deliliğin tadını çıkarıyordum, kendimi ağır bir örtüyle sarmalar gibi delilikle sarmalıyordum, deliliğin adım adım beni ele geçirmesine izin veriyordum. Delilik aşım ve suyumdu.” (Wolf, 1986: 71)

Kassandra'ya göre görebilen herkes daha ilk günden Troya savaşının kaybedileceğini görebilirdi (Wolf, 1986: 86). “Benim gördüğüm şeyi hiç kimsenin göremeyişini uzun süre kavrayamadım. Olayların çıplak, anlamsız biçimini niçin algılayamadıklarımı” (Wolf, 1986: 50) şeklinde ifade eder insanların inanmak istediklerine ve istemediklerine karşı duyduğu hayal kırıklığını. Sonunda tanrının kendisini neyle cezalandırdığının, neye mecbur bıraktığının farkına varır: “Şimdi anlıyorum tanrının ne buyurduğunu: Gerçeği söyleyeceksin, ama hiç kimse sana inanmayacak” (Wolf, 1986: 158). Ancak her ne kadar söylediklerinin insanlar için bir anlam ifade etmediğini bilse de son ana kadar, görmeye ve gördüklerini aktarmaya devam eden bir tanık olarak kalacağını belirtir: “Tanıklığımı talep eden tek bir insan dahi kalmasa da tanık olarak kalmak istiyorum” (Wolf, 1986: 27). Miken'in aslanlı kapısı önünde ölümünü beklerken bildiklerinin, tanık olduklarının, gördüklerinin kendisiyle beraber yok olmaması için az sonra katili olacak Miken kraliçesi Klytaimnestra'dan şöyle bir talebi olur:

“Bana bir yazıcı gönder ya da iyisi mi genç bir kadın köle, keskin belleği ve güçlü sesi olan. Benden duyduğu her şeyi kızına aktarmaya izninin olduğunu söyle. Kızının da kendi kızına... Bu şekilde devam etsin ki kahramanlık destanlarının büyük nehirleri yanında bu küçücük dere de zahmetlice ulaşsın günün birinde yaşayacak olan o uzaklardaki, belki de daha mutlu insanlara.” (Wolf, 1986: 95-96)

İktidarın emriyle tarih üreten ve siyasi olayları kaçınılmaz bir şekilde zafere dönüştürüp anlatan saray yazıcılarının aksine Kassandra kendi özgün hakikatini aktarmak ister (Wilke, 1992: 105). Ataerkinin salt kahramanlık öyküleriyle ilgilendiğinin, gerçekleri çarpıttığının bilincindedir, bu yüzden zamanla unutulup gideceğini, tarihin bir kadın olarak onun öyküsünü yazmayacağını deneyimlerinden hareketle öngörebilmektedir. Geleceği öngören biri olarak anlatımın gücüne, dişil sesin canlılığına inanır, kadından kadına geçecek “sözlü ve anasoylu bir aktarım geleneği” (Loster-Schneider, 1993: 397) ile bastırılan, susturulan, ezilen kadınları anlatacak bir karşı-tarih seçeneği oluşturmaya çalışır.

Kassandra barışta geçerli olan tüm kuralların savaşta yürürlükten kaldırılmasında (Wolf, 1986: 99) ve eski geleneklerin günden güne değişmesinde önleyici bir etken olamasa da iktidarın bir kadında görmek istediği imgeye, yani sessiz kalan ve onaylayan bir imgeye de (Wolf, 1986: 60) bürünmez: “Savaş benim ruhuma el uzattığında ‘hayır’ dedim” (Wolf, 1986: 92). Kız kardeşi Polyksene'nin de savaşa alet edileceğini öğrendiğinde babasının karşısına geçip bu olayı onaylamadığını açıkça haykırır. Priamos'un “Ve eğer sen en tehlikeli düşmanımız olan Akhilleus'u öldürme planımızı şimdi onaylamazsan bunu ne diye adlandırırım biliyor musun? Düşmanı kayırmak” (Wolf, 1986: 147) şeklindeki tehditlerine rağmen “hayır” der. Planı derhal onaylaması ve bu konuda susması istense de her seferinde “hayır” yanıtını verir (Wolf, 1986: 147-148). “Hayır” yanıtı bir kadın olarak ataerkiye, iktidara ve savaşa karşı bir başkaldırı niteliğindedir. Bu başkaldırının uzun bir süre hücreye kapatılma, aşağılanma gibi sonuçları olmuş olsa da bu olayı her anımsadığında içinden hep aynı sözcük yükselir:

“On kere, yüz kere Priamos'un önünde durdum, onu onaylamam konusundaki talebini ‘evet’ ile yanıtlamayı yüzlerce kez denedim. Yüzlerce kez yine ‘hayır’ dedim. Yaşamım, sesim, bedenim başka bir yanıt vermiyordu. Onaylamıyor musun? Hayır. Ama susacaksın. Hayır. Hayır. Hayır. Hayır.” (Wolf, 1986: 152)

Kassandra'nın savaş ve iktidar karşıtı tutumu, Christa Wolf'un kendi güncel deneyimlerinin ve düşüncelerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bir yandan soğuk savaşın hüküm sürdüğü öte yandan yeni bir savaş sinyallerinin verildiği 1980'lerin siyasi ortamıyla ilişkili olarak yazar, adına “savaş

öncesi dönem” dediği bu sürece yönelik eleştirel ve karşı düşüncelerini paylaşmaktadır. Cassandra'nın metinde karşımıza çıkan “Demek ki henüz adına ‘savaş’ denmeden önce, erkenden kötülüğe karşı direnmek gerekliydi” (Wolf, 1986: 123) şeklindeki ifadesiyle dönem koşulları çerçevesinde mümkün görünen savaşın henüz başlamadan önüne geçilmesi gerektiğinin altını çizer.

Metinde aynı zamanda kadının nesneleştirildiği, güç ve iktidar arzusunun hüküm sürdüğü, savaş istencinin ön planda olduğu ataerkil düzene karşı bir dünya inşa edilmiştir. Bu karşı-dünya, saraydan bağımsız bir şekilde İda dağının yamacındaki mağaralarda özgürce yaşayan kadınlar topluluğudur. Savaştan ve şiddetten uzak duran, barışçıl bir yaşam süren, dayanışma ve dostluğa dayanan, içerisinde hiçbir ayırım yapılmaksızın her kesimden kadının, aynı zamanda eril düzenekleri reddeden, iktidar hırsı gütmeyen erkeklerin de bulunduğu bir topluluktur (Habhab, 2011: 196). Burada sıradüzensel bir yapı, iktidar, baskı ve yetke yoktur. Cinsiyet rollerinin ayırışmadığı, kutuplaşmanın olmadığı, aile ve sınıf aidiyetinin bulunmadığı, özel mülkiyetin yer almadığı, akıl ve beden, bilinç ve bilinçdışı sıradüzenin olmadığı bir dünyadır (Loster-Schneider, 1993: 391). Gerdzen ve Wöhler'in (1991: 75) de belirttiği gibi burada kıskançlığa, saldırganlığa, öfkeye yer yoktur; kadınların korkusuzca kendi aralarında kurdukları ilişkiler ve kız kardeşlik ruhu vardır. Onları bir arada tutan tek bağ iç kalede ataerkinin etkisiyle ismi dahi anılmayan ana tanrıça Kybele kültü değildir, ortak yaşam biçimleri, samimi konuşmalar, ortak iş yapımı, karşılıklı olarak rüyaların aktarılması ve yorumlanması da birlikteliği besleyen etkenlerdir. Burada eski anaerkil toplulukları kopyalayıp çoğaltmaya ve böylece hayalperest bir şekilde dönemin değişmiş olmasını yadsımaya yönelik bir girişim sergilenmekten ziyade, kadın ile erkeğin bir arada huzur içinde yaşadığı bir yaşam biçimi modeli sunulmaktadır. Amaç kadın ile erkeğin bir arada iktidar mücadelesi gütmeyen barış içerisinde yaşadığı bu karşı-dünya aracılığıyla ataerkil tek taraflılığın karşısına anaerkil olanı koymak veya “sanrısız erkeklik yerine sanrısız kadınlığı yerleştirmek” değildir, söz konusu olan “insanlar için model olanın erkek değil, kadın ve erkek olduğunu kabul etmektir” (akt. Gerdzen & Wöhler, 1991: 76). Savaşın başlamasıyla birlikte zaten sarayla arasına mesafe koyan Cassandra, gittikçe başka bir yaşam biçiminin mümkün olduğunu gösteren bu karşı-dünyaya yaklaşır. Saraya duyduğu uzlaşmacı bağın süreç içerisinde kopmasıyla “şimdi nihayet *biz*'ime kavuştum” (Wolf, 1986: 144) diyerek kendisini ait hissettiği kimliği sonunda bulur. Burada edindiği deneyimler baba yetkesinden sıyrılıp her ne kadar sancılı da olsa özneleşmesini sağlar. Metinde bir yandan özne olmanın kadın açısından ne kadar zorlu ve sancılı bir süreç olduğu görünür kılınırken öte yandan İda dağındaki kadın dayanışmasının etkisiyle Cassandra'nın nasıl bu sancılı sürecin üstesinden geldiği, kadını nesneleştiren eril düzenekleri karşısına alıp nasıl bir özneleşme mücadelesi verdiği gözler önüne serilir.

6. Sonuç

Christa Wolf dünyanın anamalcı ve toplumcu blok olarak ayrıldığı, soğuk savaşın devam ettiği, yeni bir savaş tehlikesinin yakın olduğu bir ortamda yazıyordu. Siyasete, sanata, yazına, dile, imgeye, kadına, erkeğe dair tüm fikirleri ve duyguları bu tarihsel, siyasal ve uzamsal bağlam içerisinde şekilleniyordu. Mitolojiye yönelmesi de yine bu bağlamla ilişkiliydi. Batı ekininin kendini yok etme eğiliminin tarihsel kökenlerini arıyor ve bunu mitsel bir kadın figür üzerinden yapıyordu çünkü ekinin kendini yok etmesinin temel etkenlerinden biri kadını nesneleştirmiş olmasıydı. Christa Wolf Doğu Almanya'da yazan eleştirel bir toplumcu ama aynı zamanda bir kadındı, yazında özneliği ve özgünlüğü savunuyordu, yazınsal yaklaşımı feminizm etkisindeydi. Yazın tarihini kadın okur gözüyle yeniden okumalara tabi tutan, yazınsal metinlerdeki cinsel düşüncüyü, cinsiyetçi eğilimleri, kadın kalıp yargılarını, eril bakış açısı ve eril çıkarlar doğrultusunda inşa edilmiş kadın temsilleri açığa çıkaran eleştirel kadın çalışmaları gibi Wolf da okuma ve yazma süreçlerinde eleştirel bir yaklaşımla geleneksel Cassandra imgesini ataerki, iktidar, savaş ve cinsiyet üzerinden okuyarak yapısöküme uğrattır ve dişil deneyimi, dişil düşünce ve

bakış açısını temel alan dişil yazımla yeniden kaleme alır. Geleneksel olanın karşısına bir yandan erkek egemen çatı altında nesneleştirilen, sözü elinden alınan, sessizliğe ve güçsüzlüğe mecbur bırakılan öte yandan öngörülerini yüksek, mantıklı ve eleştirel düşünebilen, sözü değersiz kılınmasına rağmen gerçekleri haykıran, iktidara karşı “hayır” diyebilen, özne olma mücadelesi veren bir Kassandra koyar. Kazı bilimsel bir yöntemle Kassandra üzerindeki tüm eril söylemleri kazımaya çalışır. Bu şekilde, bir kadın okur ve yazar olarak, eril bir dille yapılanmış geleneksel kadın imgesini alaşağı etmeyi, gerçek kadını imleyen, dişil deneyimlere dayanan gerçek bir temsil yaratmayı dener. Christa Wolf'un alımlamasında Kassandra bir kadın olarak konuşabilsin, söyledikleri dikkate alınsın diye kâhin olmak istemiştir; tanrısal inançtan ziyade bir yetke sahibi olmak, nesneye dönüşmemek, insanlar üzerinde etki sahibi olmak için rahibe olmuştur. Yıkıma sürükleyen çarpıtılmış hakikatler karşısında krizler geçirip yönetimin hatalarını, eksikliklerini ve hakikati haykırdığından ötürü iktidar tarafından bilinçli bir şekilde deli, çıldırılmış, aklını yitirmiş olarak lanse edilmiştir ve bu şekilde insanların ona inanmaması hatta alay etmesi sağlanmıştır. Çünkü kadına biçilen rolleri kabul etmediği, susmadığı ve başkaldırdığı için ataerkil dizgenin tehlike arz eden “canavar” kadın ulamına girmektedir ve etkisiz bırakılması gereken bir tehdit olarak görülür. Kassandra aynı zamanda söz hakkı elinden alınarak, savaş uğruna istemediği birisiyle evlendirilerek, cinsel saldırıya uğrayarak ve savaş ganimeti yapılarak kadının ataerkil dizge içerisindeki nesneleştirilme tarihini de gözler önüne sermektedir. Geleneksel Kassandra mitosunda geçen tüm bu olumsuz imgeler ve olaylar metinde yazar tarafından bir kalıp olarak kullanılmıştır ancak geleneksel halleriyle kabul edilmemiş, eril söylemden arındırılmış, neden-sonuç ilişkisi kurulup mitsizleştirilmiş ve kadın bakış açısıyla yeniden inşa edilmiştir. Bununla beraber savaş, iktidar ve güç istencinde olan ataerkil dizge içerisinde kadınların var olmaya çalıştığı barışçıl, eşitlikçi, iktidar hırsı gütmeyen, anasoylu izler taşıyan bir yaşam biçimi sunulmuştur.

Kaynakça

- Aiskhülos. (2010). *Oresteia*. (Y. Onay, Çev.) İstanbul: Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları.
- Aydın, Y. (2016). *Reflexionen über Entfremdungerscheinungen in Christa Wolfs Medea*. Stimmen. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Baumer, F. (1996). *Christa Wolf*. Berlin: Morgenbuch Verlag.
- Bovenschen, S. (1979). *Die imaginierte Weiblichkeit*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Böthig, P. (2004). *Christa Wolf - Eine Biographie in Bildern und Texten*. München: Luchterhand Literaturverlag.
- Cixous, H. (1976). The Laugh of the Medusa. *Signs - The University of Chicago Press Journals*, 1(4), 875-893.
- Cixous, H. (1977). *Die unendliche Zirkulation des Begehrens*. (E. Meyer, & J. Kranz, Çev.) Berlin: Merve Verlag.
- Culler, J. (1995). *Feminist olarak okumak*. (S. Öncü, Çev.) İstanbul: AFA Yayınları.
- Ege, U. (2005). Bir Yazın Kuramı Olarak; 'Gynocriticism (Jino-Eleştiri) Feminizm Geleneğinin İncelenmesi. *Littera: Yazınbilim Kuramları Özel Bölümü*, 17 (Aralık), 41-46.
- Emmerich, W. (2000). *Kleine Literaturgeschichte der DDR*. Berlin: Aufbau Taschenbuch Verlag.
- Epple, T. (1993). *Der Aufstieg der Untergangsseherin Kassandra*. Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann.
- Euripides. (2014). *Troyalı Kadınlar*. (Y. Onay, Çev.) İstanbul: Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları.
- Felsner, K. (2010). *Perspektiven literarischer Geschichtsschreibung: Christa Wolf und Uwe Johnson*. Göttingen: V&R unipress.

- Gerdzen, R., & Wöhler, K. (1991). *Matriarchat und Patriarchat in Christa Wolfs "Kassandra"*. Würzburg: Königshausen & Neumann Verlag.
- Gilbert, S., & Gubar, S. (2016). *Tavan Arasındaki Deli Kadın*. (N. Sakman, Çev.) İstanbul: Aylak Adam.
- Graves, R. (2012). *Yunan Mitleri*. (U. Akpur, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Habhab, H. (2011). *Konstruktionen von Identität in der Literatur von Autorinnen der DDR in den 1970er und 1980er Jahren (Doktora Tezi)*. Paderborn: Universität Paderborn.
- Hilmes, C., & Nagelschmidt, I. (2016). *Christa Wolf - Handbuch, Leben – Werk - Wirkung*. Stuttgart: J.B. Metzler Verlag.
- Hilzinger, S. (1986). *Christa Wolf*. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- Hilzinger, S. (2007). *Christa Wolf*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Homer. (2016). *İlyada*. (A. Erhat, & A. Kadir, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hörnigk, T. (1989). *Schriftsteller der Gegenwart Christa Wolf*. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag.
- Humm, M. (2002). *Feminist Edebiyat Eleştirisi*. (G. Bakay, Dü.) İstanbul: Say Yayınları.
- Irigaray, L. (2006). *Ben Sen Biz*. (S. Büyükdüvenci, & N. Tural, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Irzık, S., & Parla, J. (2014). *Kadınlar Dile Düşünce-Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Jäger, M. (1995). *Kultur und Politik in der DDR 1945-1990*. Köln: Edition Deutschland Archiv.
- Janke, A. (2010). *Antiker Mythos und moderne Literatur: Zum Problem von Tradition und Innovation im Werk von Christa Wolf („Kassandra“ und „Medea. Stimmen“)* (Doktora Tezi). Hamburg: Universität Hamburg.
- Krischel, V. (2003). *Erläuterungen zu Christa Wolf Medea*. Hollfeld: Bange Verlag.
- Loster-Schneider, G. (1993). "Den Mythos lesen lernen ist ein Abenteuer": Christa Wolfs Erzählung 'Kassandra' im Spannungsverhältnis von Feminismus und Mythenkritik. H. Laufhütte içinde, *Literaturgeschichte als Profession - Festschrift für Dietrich Jöns* (s. 385-404). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Manola, A. (2010). *Der Dichter-Seher als Dichter-Warner*. Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann.
- Matzkowski, B. (2008). *Erläuterungen zu Christa Wolf Kassandra*. Hollfeld: Bange Verlag.
- Moi, T. (1991). Feministische Literaturkritik. I. Schieth içinde, *Frauenliteratur* (C. Wolters, Çev., s. 11-24). Bamberg: C. C. Buchners Verlag.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neumann, G. (1985). Christa Wolf: Cassandra - Die Archäologie der weiblichen Stimme. W. Mauser içinde, *Erinnerte Zukunft - 11 Studien zum Werk Christa Wolfs* (s. 233-264). Würzburg: Verlag Dr. Johannes Königshausen und Dr. Thomas Neumann.
- Nünning, V., & Nünning, A. (2010). Methoden der feministischen Literaturwissenschaft und der Gender Studies. V. Nünning, & A. Nünning içinde, *Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse* (s. 251-269). Stuttgart: Verlag J. B. Metzler.
- Opitz, M., & Hofmann, M. (2009). *Metzler Lexikon DRR-Literatur*. Stuttgart: J.B. Metzler Verlag.
- Sert, G. (2008). Truva'dan Yükselen Çılgık ve Christa Wolf'un Cassandra Adlı Öyküsü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 85-108.
- Stephan, I. (1999). „Was geht uns Cassandra an?“ Zur Funktion des Mythos in Hans Erich Nossacks frühen Nachkriegstexten. L. Fischer, K. Jarchow, H. Ohde, & H.-G. Winter içinde, *„Dann waren die Sieger da“: Studien zur literarischen Kultur in Hamburg 1945-1950* (Cilt 7, s. 111-129). Hamburg: Dölling und Galitz Verlag.

- Stephan, I. (2004). *Inszenierte Weiblichkeit: Codierung der Geschlechter in der Literatur des 18. Jahrhunderts*. Köln: Böhlau Verlag.
- Walther, J. (1991). *Protokoll eines Tribunals. Die Ausschlüsse aus dem DDR-Schriftstellerverband 1979*. (J. Walther, W. Biermann, G. d. Bruyn, J. Fuchs, C. Hein, G. Kunert, . . . C. Wolf, Dü) Hamburg: Rowolt Taschenbuch Verlag.
- Weigel, S. (1989). *Die Stimme der Medusa*. Reinbek bei Hamburg: Rowolt Taschenbuch Verlag GmbH.
- Wilke, S. (1992). *Poetische Strukturen der Moderne: zeitgenössische Literatur zwischen alter und neuer Mythologie*. Stuttgart: Metzler.
- Wehrli, B. (1995). Wenn Frauen Lesen: Das doppelte Spiel der Wahrheit. W. Malte Fues, & W. Mauser içinde, *Verbergendes Enthüllen - Zu Theorie und Kunst dichterischen Verkleidens* (s. 41-52). Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.
- Wolf, C. (1983). *Voraussetzungen einer Erzählung: Cassandra*. Frankfurt am Main: Luchterhand Literaturverlag.
- Wolf, C. (1986). *Kassandra*. Darmstadt: Sammlung Luchterhand Verlag.
- Wolf, C. (1999). *Hierzulande Andersorts*. München: Luchterhand.
- Wolf, C. (2000). *Essays, Gespräche, Reden, Briefe 1975-1986* (Cilt 8). (S. Hilzinger, Dü.) München: Luchterhand.